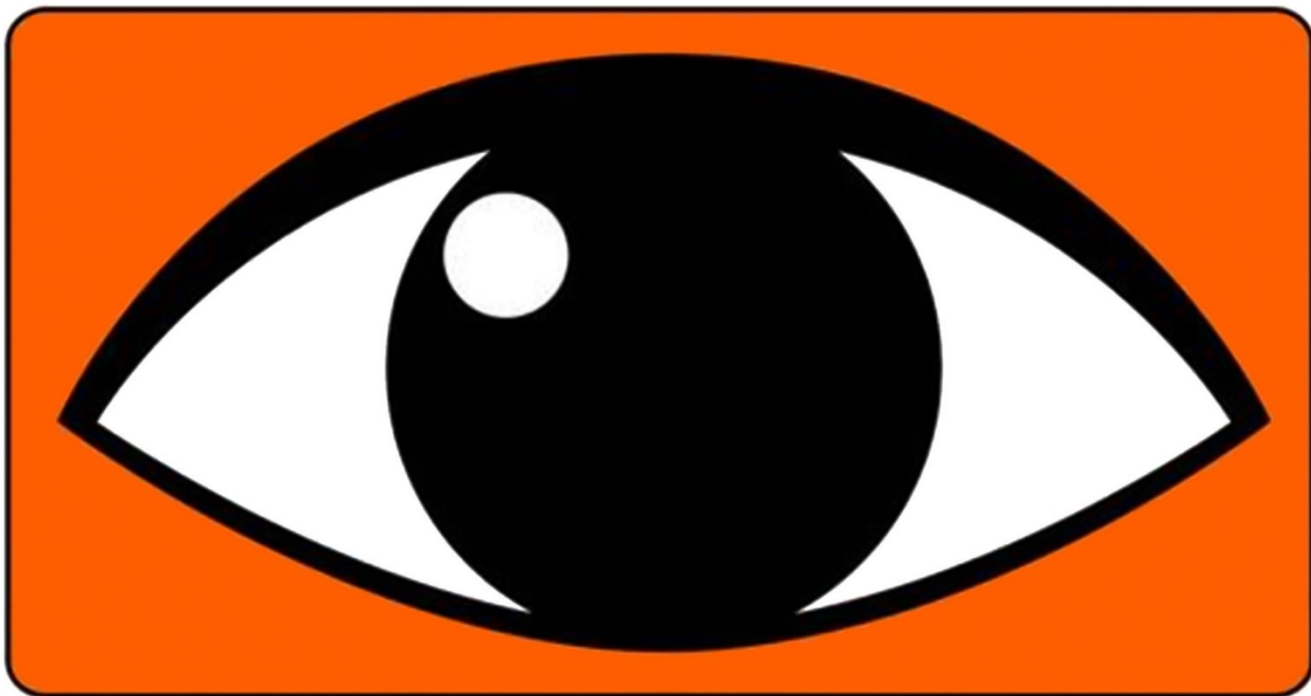

مبانی مدافع حقوق بشر

حقوق بنیادین بشر، نقض حقوق بشر چیست؟، اهمیت آشکارسازی نقض حقوق بشر، مدافع حقوق بشر کیست؟، نقض حقوق بشر در قانون اساسی جمهوری اسلامی، چگونگی بررسی نقض حقوق بشر، چگونه یک گزارش را مستند کنیم؟، دیده بانی (Monitoring)، استقلال و بی طرفی در گزارشگری و حقوق بشر، امنیت، اصل اول گزارشگری، آشنایی با امنیت دیجیتال و ...

مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران

اطلاع‌رسانی، دیده‌بانی، حمایت، حفاظت و ارتقاء وضعیت حقوق بشر همواره هدف اصلی «مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران» بوده است، مسلماً این مهم بدون آموزش مفاهیم بنیادین حقوق بشر و بهره‌گیری از توانمندی‌های مدافعان و فعالان آموزش دیده و آشنا به این مفاهیم قابل دستیابی نخواهد بود.

این کتابچه آموزشی نیز در راستای اهداف اصلی این نهاد و با تاکید بر حق آموزش و فراگیری مفاهیم حقوق بشری و به منظور توانمندسازی فعالان و گزارشگران حقوق بشر تهیه شده است. آنچه در گردآوری و تدوین این کتابچه مد نظر قرار گرفته، نیاز به آموزش مبانی حقوق بشر و یادگیری مفاهیم بنیادین آن در گزارشگری در مورد وضعیت حقوق بشر و لزوم آگاهی از روش‌های حمایت و حفاظت فعالان و گزارشگران حقوق بشر از امنیت خود و دیگران است.

مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران

بهار ۱۳۹۹

info@hra-iran.org

فهرست محتوا

.....	۴	حقوق بشر
.....	۵	بشر
.....	۵	حق
.....	۷	حقوق بشر
.....	۱۱	حقوق بنیادین بشر
.....	۱۳	نقض حقوق بشر
.....	۱۴	نقض حقوق بشر چیست ؟
.....	۱۵	اهمیت آشکارسازی نقض حقوق بشر
.....	۱۶	مدافع حقوق بشر کیست ؟
.....	۱۷	نقض حقوق بشر در قانون اساسی جمهوری اسلامی
.....	۱۸	چگونگی بررسی نقض حقوق بشر
.....	۲۰	چگونه یک گزارش را مستند کنیم؟
.....	۲۱	دیده بانی (Monitoring)
.....	۲۶	چند نکته اصلی در گزارشگری
.....	۲۷	حفظ استقلال و بی طرفی در گزارشگری
.....	۲۸	استقلال و بی طرفی در گزارشگری و حقوق بشر
.....	۳۱	سوگیری چیست؟
.....	۳۴	چگونه امنیت خود را حفظ کنیم؟
.....	۳۶	امنیت، اصل اول گزارشگری
.....	۳۹	امنیت ارتباطات چیست
.....	۴۲	آشنایی با امنیت دیجیتال
.....	۴۳	امنیت دیجیتال و حقوق بشر
.....	۴۴	پنج حوزه امنیت دیجیتال
.....	۴۵	انواع داده ها
.....	۴۷	بدافزار
.....	۴۷	فیشینگ
.....	۵۰	عادات دیجیتالی امن
.....	۵۴	جمع بندی
.....	۵۵	منابع :

فصل اول

حقوق بشر

بشر

در شکل ظاهری واژه "حقوق بشر"، حقوق دارای تقدم بر بشر است اما این شکل ظاهری، واقعیتی معکوس دارد. در نوشتار پیش رو، ما حقوق مورد اشاره را وابسته و در بستر حیات بشر معرفی می کنیم. به همین دلیل نیاز است پیش از پرداختن به حقوق، اجمالا تعریفی کلی از بشر ارایه دهیم.

اغلب اندیشمندان و فلاسفه بر این باورند که انسان موجودی اجتماعی و دارای شعور است. زیست شناسان نیز انسان را موجودی دارای شعور و نیروی تفکر استدلالی می دانند. در مجموع انسان را می توان موجودی اجتماعی دارای شعور که فرزند محیط طبیعی و اجتماعی خود است، اما توانایی تغییر همین محیط را نیز دارد تعریف کرد.

حق

قبل از بررسی دلایل انتساب حق به انسان لازم است جهت تنویر، واژه حق نیز مورد بازکاوی قرار گیرد.

حق، مجموعه‌ی آزادی‌هایی است که از سوی اعضای جامعه به فرد اعطا می‌شود. وقتی می‌گوییم فردی حق انجام عمل الف را دارد، به این معناست که وی آزادی انجام عمل الف را دارد. یعنی وی مختار است که عمل الف را انجام بدهد یا ندهد. همچنین به این معناست که هیچ‌کس حق ندارد وی را با توسل به زور و خلاف میلش، به انجام عمل الف وادار کند یا از آن بازدارد. به عبارت دیگر، حق انجام یک عمل، یعنی آزادی انجام یک عمل.

آزادی انجام یک عمل، وقتی به صورت حق تعیین می‌شود که توسط کل جامعه به رسمیت شناخته شود. اگر دیگران این حق را به رسمیت نشناسند، پس حق شما تعیین نشده است؛ حتی اگر در عمل با خیال راحت این کار را انجام می‌دهید. تعیین یک حق یعنی اینکه دیگران رسماً و صریحاً آزادی انجام آن عمل را به رسمیت می‌شناسند و هیچ‌کس مجاز نیست شما را از انجام آن عمل بازدارد. در این صورت می‌گوییم حق شما تعیین شده است.

حق به دو صورت تعیین می‌شود: یک در اراده، دو در قانون.

قانون بهترین و عالی‌ترین شکل تعیین حق است، اما تعیین کننده‌ی حق نیست. این قانون نیست که حق را مشخص و معین می‌کند؛ برعکس این حق است که قانون را معین می‌کند. تنها و تنها عقل و اصول عقلانی، تعیین کننده‌ی حقوق هستند. هر قانونی که مرجع دیگری به جز عقل برای تعیین و تجلی حقوق داشته باشد، مستبدانه و ظالمانه است؛ حتی اگر اکثریت عظیم مردم بر آن توافق داشته باشند یا به نفع مردم به نظر آید.

به عبارت دیگر، این قانون است که باید مطابق حقوق باشد و نه برعکس. روند به این صورت است:

۱. عقلانیت و اصول عقلانی حقوق شما را مشخص می‌کنند.

۲. حقوق، قانون را مشخص و معین می‌کنند.

حق به دو دسته‌ی حق طبیعی یا تکوینی و حق اجتماعی یا تشریعی تقسیم می‌شود.

حق طبیعی یا تکوینی: طبیعت را ذات انسان می‌خوانیم؛ عاری از هرگونه تعلق و وابستگی؛ بنابراین وقتی از حق طبیعی سخن می‌گوییم اشاره به حق ذاتی انسان، فارغ از هر ماورایی داریم. حق طبیعی، حقی است که هر انسانی داراست و به موجب آن می‌تواند از قدرتش برای حفظ طبیعت خویش، یعنی حیات خود، به دلخواه استفاده کند و هرکاری را که بنا به دآوری و خرد خویش بهترین وسیله برای رسیدن به این مقصود است انجام دهد.

حق اجتماعی یا تشریعی: انسان‌ها برای حفظ حقوق و آزادی‌های خود دست به تشکیل اجتماع سیاسی می‌زنند، اما رسیدن به این حقوق و تحقق اجتماع سیاسی، مستلزم محدودیتی است و آن واگذاری حق طبیعی به جامعه است. پس از عبور از مرحله‌ی توافق برای تشکیل اجتماع سیاسی، به افرادی نیاز است که کارهای اجرایی جامعه را به عهده گیرند و به عنوان بازوی اجرایی اراده‌ی اجتماع عمل نمایند؛ این مجموعه را دولت می‌خوانیم. دولت‌ها می‌توانند اکتسابی یا تاسیسی باشند. دولت اکتسابی دولتی است که از راه زور و بر پایه‌ی جبر بدون رضایت افراد و با تزویر ایجاد شده است. اما دولت تاسیسی، حکومتی مشروع است که با رضایت و اختیار مردم برای حفظ منافع آنان و به خواست آنان به وجود آمده است. پس از تشکیل نهادهای قدرت در اجتماع سیاسی، برای پیگیری اهدافی که

اجتماع در راستای احقاق آن تشکیل یافته باید به وضع و اجرای قوانین برای حفظ حقوق طبیعی افراد جامعه با در نظر داشتن رابطهای متقابل فرد و جامعه پرداخت. به طور خلاصه دولت‌ها تشکیل می‌شوند تا با وضع و اجرای قوانین اجتماعی که از قوانین طبیعی نشأت می‌گیرند، به پاسداری از حقوق اتباع خود بپردازند.

قابل ذکر است که وقتی از حق صحبت می‌کنیم، مشخصاً دارنده‌ی حق، فرد است و نه شخص؛ این بدان معناست که هیچ‌کدام از ویژگی‌های شخصی فرد اعم از سن، جنس، جنسیت، طبقه، موقعیت اجتماعی، دانش و مهارت، ملاک و شرطی برای اعطای این حقوق به فرد نیست.

حقوق بشر

حقوق بشر آن دسته از حقوقی است که افراد صرفاً به دلیل انسان بودن استحقاق برخورداری از آن را دارند. از آنجا که انسان بودن در کل جهان مفهومی واحد است، حقوق انسانی افراد واحد است و هیچ‌گونه تبعیضی که این تساوی حقوق را خدشه‌دار نماید جایز نیست. حقوق بشر غیرقابل سلب و انتقال است؛ زیرا ذاتی و لازمه‌ی انسان بودن انسان است. با توجه به طبیعی بودن حقوق بشر، قوانین و معاهدات نه موجد آن بلکه تنها شناسایی‌کننده و موید آن است. از این رو سلب این حقوق با هیچ بهانه یا توجیهی از قبیل قوانین داخلی، تفاوت‌های فرهنگی و تاریخی، عدم الحاق به معاهدات حقوق بشری یا خروج از این معاهدات جایز نیست. قبول امکان سلب یا واگذاری بخشی از این حقوق نیز انسان‌ها یا شهروندان "درجه‌ی یک" و "درجه‌ی دو" به وجود می‌آورد که با فلسفه‌ی حقوق بشر هم‌ساز نیست. اعمال هرگونه محدودیت بر حقوق بشر و آزادی‌های اساسی او فقط در صورتی قابل توجیه است که برای حمایت از حقوق مساوی و استقلال برابر دیگران اتخاذ شده باشد. اعمال این محدودیت‌ها فقط در شرایط فوق‌العاده امکان‌پذیر است که اسناد حقوق بشری تفصیل آن را مدنظر قرار داده‌اند.

"از آنجا که شناسایی حیثیت ذاتی کلیه‌ی اعضای خانواده‌ی بشری و حقوق یکسان و انتقال ناپذیر آنان اساس آزادی، عدالت و صلح را در جهان تشکیل می‌دهد؛ از آنجا که عدم شناسایی و تحقیر بشر منتهی به اعمال وحشیانه‌ای شده که روح بشریت را به عصیان واداشته است و ظهور دنیایی که در آن افراد بشر در بیان عقیده آزاد و از ترس و فقر فارغ باشند، به عنوان بالاترین آمال بشر اعلام شده است؛

از آنجا که اساساً حقوق انسانی را باید با اجرای قانون حمایت کرد تا بشر به عنوان آخرین علاج به قیام بر ضد ظلم و فشار مجبور نشود؛

مجمع عمومی این اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر را آرمان مشترک برای تمام مردم و کلیه‌ی ملل اعلام می‌نماید"

این اعلامیه در ۳۰ ماده بر مهم‌ترین حقوق انسانی تأکید دارد. بیست و یک ماده‌ی اول اعلامیه در اغلب موارد درباره‌ی موضوعاتی هستند که معمولاً "حقوق مدنی و سیاسی" نامیده می‌شوند و به آزادی فرد و امنیت شخصی او مربوط می‌شوند. مواد ۲۲ تا ۲۹ نیز درباره‌ی موضوعاتی هستند که "حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی" نامیده می‌شوند و هدفشان برآورده ساختن نیازهای مادی و غیرمادی انسان برای تضمین شکوفایی کامل استعدادهای بشر است. فقط با شناسایی وابستگی متقابل و همه‌جانبه‌ی حقوق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و مدنی است که امکان استواری دموکراسی، ثبات و صلح فراهم می‌شود.

این اعلامیه برابری حیثیت و حقوق افراد بشر؛ حق زندگی؛ ممنوعیت شکنجه، مجازات یا رفتارهای ظالمانه و تحقیرآمیز؛ ممنوعیت توقیف یا حبس خودسرانه؛ اصل برائت؛ آزادی فکر، وجدان و مذهب؛ آزادی عقیده و بیان؛ حق تشکیل آزادانه‌ی مجامع و جمعیت‌های مسالمت‌آمیز؛ حق تعیین سرنوشت؛ حق کار؛ حق تأمین اجتماعی و بسیاری از حقوق دیگر را برای تمام افراد بشر بدون هیچ گونه تمایز از حیث رنگ، نژاد، جنس، زبان، مذهب، عقیده‌ی سیاسی یا هر عقیده‌ی دیگر و همچنین ملیت، وضع اجتماعی، ثروت یا هر موقعیت دیگر به رسمیت شناخته است.

اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر الهام‌بخش همه‌ی اسناد حقوق بشری است. حقوق بشر پویا است، لذا در طول زمان به‌ویژه سال‌های پس از صدور اعلامیه‌ی جهانی توسعه پیدا کرده و به موازات آن سازوکارهای نظارتی آن نیز توسعه یافته و کارآمدتر شده است. اگرچه حقوق بشر به طور طبیعی میل به "تقسیم ناپذیری" و "جهانی شدن" دارد و تجزیه‌ی آنها با ماهیت و غایت این حقوق منافات دارد اما با توجه به سیر تاریخی، تمرکز توجه به حقوق مختلف دارای سه نسل یا مرحله است: حقوق مدنی و سیاسی؛ حقوق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی؛ و حقوق همبستگی (حقوق جمعی است شامل: حق توسعه، حق تعیین سرنوشت، حق صلح، حق محیط زیست سالم) که به ترتیب نسل‌های اول، دوم و سوم حقوق بشر به شمار می‌روند. امروزه پذیرفته شده است که اختلافات ذاتی، سلسله مراتب یا اولویتی میان دسته‌های مختلف حقوق مختلف یا میان هر یک از حقوق یک دسته و حقوق دسته‌ی دیگر وجود ندارد. بنابراین عذری برای نادیده گرفتن دسته‌ای از حقوق یا قربانی کردن حقوق مربوط به یک دسته در

برابر حقوق مربوط به دسته‌ی دیگر وجود ندارد. به عبارت دیگر حقوق بشر (هم سطح و هم عمق آن) که وجدان جمعی بین‌المللی آن را در قالب معاهدات و کنوانسیون‌ها مشخص می‌کند، تفکیک‌ناپذیر است.

بنابراین، حقوق بشر همه‌ی حقوق فردی، جمعی، جهانی و تفکیک‌ناپذیری است که در اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر و به شکل مشخص‌تر و گسترده‌تر در میثاق‌های آن و معاهدات مربوط به زمینه‌های خاص حقوق بشر (زنان، کودکان، ممنوعیت شکنجه و...) به رسمیت شناخته شده و دولت جمهوری اسلامی در قبال آن‌ها متعهد است؛ زیرا امروزه از یک‌سو، حقوق بشر به جایگاه "عرف بین‌المللی" ارتقاء یافته و نقض آن منجر به مسئولیت بین‌المللی ایران خواهد شد و از سوی دیگر، میثاق‌های اعلامیه‌ی جهانی به تصویب قوه‌ی مقننه‌ی ایران رسیده است. از این‌رو، این میثاق‌ها جزو قوانین لازم‌الاتباع ملی محسوب شده و عدم رعایت و نقض آنها نیز موجبات مسئولیت بین‌المللی دولت ایران را در پی خواهد داشت.

"وجدان جمعی" در مباحث حقوق بشر از جایگاه والایی برخوردار است. همان‌طور که در بخش‌های قبلی اشاره شد، در واقع حقوق بشر مجموعه‌ای از ارزش‌ها و قواعدی است که وجدان جمعی جامعه آنها را لازمه‌ی شأن انسانی تلقی می‌کند و همه و در وهله‌ی نخست دولت ملزم به رعایت آنها و همچنین ملزم به اتخاذ تدابیر لازم جهت رعایت آنها از طرف همگان است. اصولاً در نظام‌های دموکراتیک، نظام حکومتی و حقوقی نباید مشکلات متعدد و اساسی با حقوق بشر داشته باشد. چرا که در نظام‌های دموکراتیک، قانون‌گذار صرفاً "اراده‌ی مردم" را انشاء می‌کند. اما در جوامع غیردموکراتیک قوانین و مقررات ابزار پیشبرد منافع و خواسته‌های فرد، گروه یا طبقه‌ی حاکم است نه انشاء اراده‌ی مردم، وجدان جمعی و افکار عمومی. وجدان جمعی فقط در جوامع دموکراتیک که در آن‌ها رسانه‌های آزاد (مطبوعات، رادیو و تلویزیون و...) وجود دارند، امکان ایجاد و بروز پیدا می‌کند؛ ولی در جوامع غیردموکراتیک گروه حاکم ایده و نظر خود را به عنوان وجدان جمعی در قالب قوانین و مقررات به جامعه و دیگران تحمیل کرده و هر گونه انتقاد از سیاست‌های گروه حاکم را به بهانه‌هایی نظیر تشویش اذهان عمومی، تهدید علیه امنیت ملی و نقض قوانین سرکوب می‌کنند.

تحقق مجموعه‌ی حقوق بشر برای تمام افراد متضمن چند شرط است:

۱- کرامت انسان و حق تعیین سرنوشت او به رسمیت شناخته شود.

۲- نظام حقوقی‌ای ایجاد شود که حقوق بشر در آن از جایگاه مناسب برخوردار باشد.

۳- سازوکارهای لازم برای تضمین حقوق بشر ایجاد شود.

خلاصه‌ی ویژگی‌های حقوق بشر:

همه‌گیری	حقوق بشر به تمامی انسان‌ها تعلق دارد
مطلق بودن	حقوق بشر ذاتی هستند و نمی‌توان از کسی منعشان کرد
به هم پیوستگی	حقوق بشر به یکدیگر وابسته هستند
غیرقابل تجزیه بودن	نمی‌توان فقط قسمتهایی از یک حق را پاس داشت
عدم تبعیض	حقوق بشر باید بدون پيشداوری و تعصب رعایت شود

حقوق بنیادین بشر

حق حفظ حیات:

هر کس آزاد است از جان خویش محافظت کند. صیانت نفس یا حفظ جان شما، هم بخشی از مالکیت شماست و هم بخشی از آزادی شما. حق حفظ حیات ممکن است بدیهی به نظر برسد، اما حتی همین حق ساده در بسیاری از مواقع، رعایت نمی‌شود. برای مثال مالکیت والدین بر حیات فرزند (ولی دم) در شریعت اسلام، حق دفاع از خود، مجازات اعدام،... این حق بدان معنی است که هیچ کس، از جمله دولت، نمی‌تواند برای پایان دادن به زندگی شما تلاش کند. همچنین این بدان معناست که دولت باید با ایجاد و اجرای قوانین، محافظ جان افراد باشد و در صورتی که جان فردی در خطر است اقدامات لازم را برای حفظ جان وی انجام دهد.

حق انتخاب سبک زندگی:

شما با آنچه با بدن و ذهن خود انجام می‌دهید، بر هر کس دیگری (والدین، حکومت، یک خدای فرضی و ...) اولویت دارید. بدن و ذهن شما، در مالکیت شماست. بنابراین تمامی اعمال شما، تا جایی که به دیگران آسیبی نمی‌رساند و یا آزادی عمل دیگران را محدود نمی‌کند، بخشی لاینفک از حقوق بنیادین شما محسوب می‌شود. مطابق معیاری که در فوق تشریح شد:

۱. من آزادی انجام هر عملی را دارم، مگر آنکه عمل من مانع آزادی انجام عمل دیگران یا در تعارض با یکی از حقوق تثبیت شده‌ی آنان باشد.

۲. آنچه من می‌خورم یا می‌پوشم و به طور کل سبک و نحوه‌ی زندگی من، هیچ آسیبی به دیگران وارد نمی‌کند، مانع آزادی عمل ایشان نیست و در تعارض با هیچ کدام از حقوق ایشان نیست. پس حق انتخاب سبک زندگی به اثبات می‌رسد.

آزادی بیان:

حق ابراز هرگونه نظر و عقیده بدون سانسور و یا محدودیت است. آزادی بیان به محتوای بیان بستگی ندارد. به عبارت دیگر، شما آزادی ابراز عقیده‌ی خود را دارید؛ صرف نظر از اینکه این عقیده چه باشد.

حق مالکیت:

حق مالکیت یکی از بحث برانگیزترین حقوق بشر است، هم از نظر وجود و هم در تفسیر آن. حق مالکیت آنطور که معمولاً امروزه فهمیده می‌شود حق مالکیت بر اموالی است که قبلاً متعلق به فرد بوده و همچنین اموال خریداری شده توسط فرد از راه‌های قانونی. در ماده ی ۱۷ اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر این حق به این صورت درج شده است:

(۱) هر شخص به تنهایی یا به طور شریکی حق مالکیت دارد.

(۲) هیچ‌کس را نمی‌توان مستبدانه از اموال خود محروم کرد.

فصل دوم

نقض حقوق بشر

نقض حقوق بشر چیست ؟

نقض حقوق بشر در شرایطی رخ می‌دهد که دولتی، فردی یا گروهی از افراد یکی از قوانین حقوق بین‌الملل بشر یا قوانین بشردوستانه را نقض کند. امروزه نقض حقوق بشر یکی از اصلی‌ترین چالش‌هاییست که مردم ایران با آن روبه‌رو هستند. به خصوص حقوق زنان، کودکان، اقلیت‌های قومی و مذهبی، اقلیت‌های جنسی و جنسیتی؛ و مهاجران و پناهجویان به‌طور ساختاری (سیستماتیک) در ایران نقض می‌شود.

همانطور که در فصل قبل آموختیم، حقوق بشر، حقوقی هستند که به تمامی انسان‌ها فارغ از ملیت، جنسیت، گرایش جنسی، محل زندگی، قومیت، مذهب، زبان، رنگ پوست و یا هر دسته‌بندی دیگری که در آن قرار می‌گیرند، تعلق دارند. همگی انسان‌ها به میزان برابر دارای این حقوق هستیم و در تمامی مباحث مربوط به حقوق بشر تاکید زیادی بر عدم تبعیض وجود دارد.

"سلسه مراتب حقوق وجود ندارد و هیچ حقی مهم‌تر از حقوق دیگر نیست."

در این زمینه مراجعه به اسناد اصلی بین‌المللی در زمینه حقوق بشر بیش از همه موضوع را روشن می‌کند، از جمله این اسناد:

- منشور سازمان ملل متحد، اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (یا حقوق نسل اول که دربردارنده‌ی حقوق مربوط به زندگی و مشارکت سیاسی‌ست)
- میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی (یا حقوق نسل دوم که حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی‌ست و شامل حقوق مربوط به کار، امرار معاش و مبارزه با فقر هم می‌شود)
- اعلامیه‌های سازمان یونسکو و کنوانسیون حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان که تمرکز آن روی تغییرات آب و هوا و محیط زیست برای نسل‌های حاضر و آینده است (که به عنوان حقوق نسل سوم نیز شناخته می‌شود).

همچنین کنوانسیون رفع همه اشکال تبعیض نژادی، کنوانسیون امحای کلیه اشکال تبعیض علیه زنان، کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه شکنجه، کنوانسیون حقوق کودک، کنوانسیون افراد دارای معلولیت و کنوانسیون بین‌المللی حمایت از حقوق کارگران مهاجر و خانواده‌هایشان نیز از مهمترین مراجع برای دانستن حقوق و اشکال نقض این حقوق هستند.

با اشکال روشن تر نقض حقوق بشر مثل اعدام، شکنجه و زندان آشنایی بیشتری وجود دارد اما باید در نظر گرفت که تخریب محیط زیست و گونه‌های حیوانی و طبیعی، ناقص‌سازی زنان، حق معلولین بر شهر و فضاهای عمومی و محرومیت از تحصیل یا تبعیض‌های شغلی همگی مواردی هستند که کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند.

اهمیت آشکارسازی نقض حقوق بشر

حقوق بشر منعکس‌کننده حداقل معیارهای لازم برای زندگی با عزت انسان است. حقوق بشر به مردم این آزادی را می‌دهد که آنطور دوست دارند زندگی کنند، عقاید خود را بیان کنند و از دولتی که می‌خواهند حمایت کنند تا پاسدار حقوق آنها باشد. حقوق بشر همچنین زمینه‌ی لازم برای تأمین نیازهای اساسی خود مانند غذا، مسکن و آموزش را به مردم تضمین می‌کند تا بتوانند از تمام فرصت‌ها نهایت استفاده را ببرند. در نهایت حقوق بشر از مردم در برابر سوءاستفاده توسط کسانی که قدرتمندتر هستند محافظت می‌کند، با تضمین حق بر زندگی، آزادی، برابری و امنیت.

جنگ جهانی دوم که از سال ۱۹۳۹ شروع و در سال ۱۹۴۵ خاتمه پیدا کرد، در مجموع باعث کشته و مجروح شدن ۷۵ میلیون انسان در سراسر جهان شد. در ماه اوت ۱۹۴۱ در میان این فاجعه‌ی انسانی، برای پیشگیری از جنگ و بهبود آتیه جهان منشور آتلانتیک در هشت ماده تنظیم شد. همچنین پس از تنظیم این منشور در سال‌های ۱۹۴۳، ۱۹۴۴، ۱۹۴۵ ملاقات‌های دیگری میان سران دول بزرگ دنیا صورت گرفت. در این ملاقات‌ها برای تاسیس یک سازمان بین‌المللی توافق شد و بالاخره در آوریل ۱۹۴۵ نمایندگان پنجاه کشور دنیا گرد هم آمدند و پایه‌ی سازمانی که ضامن صلح و امنیت جهانی باشد را بنیان نهادند و منشور ملل متحد تدوین شد و "سازمان ملل متحد" برای عملی ساختن محتویات این منشور تاسیس شد.

در مقدمه‌ی این منشور آمده است:

«ما مردم ملل متحد با تصمیم به محفوظ داشتن نسل‌های آینده از بلای جنگ که دو بار در مدت یک عمر انسانی افراد بشر را دچار مصائب غیرقابل بیان نموده و به اعلام مجدد ایمان خود به حقوق اساسی بشر و به حیثیت و ارزش شخصیت انسانی و به تساوی حقوق بین مرد و زن و همچنین بین ملت‌ها اعم از کوچک و بزرگ و به ایجاد موجبات لازم برای حفظ عدالت و احترام تعهدات ناشی از عهد و سایر منابع حقوق بین‌المللی و به پیشرفت ترقی اجتماعی و برقرار ساختن اوضاع زندگانی بهتری با آزادی بیشتر و برای نیل به این مقاصد، با اعمال گذشت و زندگانی

در حال صلح با یکدیگر با یک روش حسن جوار و به متحد ساختن قوای خود برای نگاهداری صلح و امنیت بین‌المللی و به قبول اصول و برقراری ساختن طرقی، که به کار نبردن نیروی سلاح را جز در راه منافع عمومی تضمین نماید و به توسل به سازمان‌های بین‌المللی برای پیشرفت ترقی اقتصادی و اجتماعی تمام ملل عزم نمودیم که برای تحقق این مقاصد تشریک مساعی نماییم.»

محافظت از حقوق دیگران برابر است با حفاظت از حیثیت و ارزش جان انسان، وقتی از حقوق دیگران دفاع می‌کنیم و نور بر نقض حقوق بشر می‌تابانیم در اصل از حقوق انسانی خود و ارزش جان خود نیز دفاع می‌کنیم. در جامعه‌ای که نقض حقوق بشر بی‌مجازات باشد جان انسان‌ها بی‌ارزش شده و گریبان همه و آیندگان را نیز می‌گیرد.

مدافع حقوق بشر کیست؟

مدافعان حقوق بشر به افرادی گفته می‌شود که به‌صورت فردی یا گروهی، برای ارتقاء یا حمایت از حقوق بشر از طرق مسالمت‌آمیز، مانند مستندسازی نقض یا سوءاستفاده دولت‌ها، افراد و یا گروه‌ها تلاش می‌کنند.

مدافعان حقوق بشر بیش از هر چیز با آنچه انجام می‌دهند شناسایی می‌شوند. بسیاری از مدافعان حقوق بشر خود را چنین توصیف نمی‌کنند و صرفاً با تلاش برای اعمال و دفاع از حق خود با سرکوب و سختی روبه‌رو می‌شوند و در این راه به دیگران نیز کمک می‌کنند. مدافعان حقوق بشر می‌توانند افرادی با پیش زمینه‌های مختلف هستند، برای مثال: اعضای محلی، رهبران بومی، کارگران، فعالان، دانشجویان، روزنامه‌نگاران و ... مدافعان حقوق بشر می‌توانند به طور حرفه‌ای یا غیرحرفه‌ای و به عنوان درآمد یا داوطلبانه در این عرصه فعالیت کنند.

مدافعان حقوق بشر می‌توانند روی مقوله‌های خاص حقوق یا حقوق افراد خاص تمرکز کنند. برای مثال آنها ممکن است به دنبال ترویج و حمایت از حقوق مدنی و سیاسی، حقوق اقتصادی و یا حقوق اجتماعی و فرهنگی باشند. آنها همچنین ممکن است برای ارتقاء و حمایت حقوق گروه‌های خاص تلاش کنند. برای مثال حقوق زنان، کودکان، افراد با معلولیت‌های جسمی، اقلیت‌های قومی، اقلیت‌های مذهبی، پناهندگان، مهاجران و ... مدافعین حقوق بشر همچنین می‌توانند توجه و نگرانی در مورد مسائل نوظهور، از جمله در زمینه فناوری‌های دیجیتال و فعالیت آنلاین را ایجاد کنند.

مدافعان حقوق بشر در ارتقاء و حمایت از حقوق بشر در سطح محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، از جمله جمع‌آوری و انتشار اطلاعات، با متوجه کردن افکار عمومی به نقض‌های دولت‌ها از تعهدات خود در جهت ارتقاء و احترام به حقوق بشر، نقش مهمی ایفا می‌کنند. مدافعان حقوق بشر در هر نقطه از جهان در حال فعالیت هستند: چه در نقاط جنگ‌زده و چه در کشورهای با ثبات سیاسی، چه در کشورهای غیردموکراتیک و همچنین در کشورهایی که کاملاً به اصول دموکراتیک پایبند هستند. آنها همچنین در فضاهای آنلاین و دیجیتال در حال فعالیت در چارچوب‌های فراملی فعال هستند.

نقض حقوق بشر در قانون اساسی جمهوری اسلامی

در قانون اساسی جمهوری اسلامی، حقوق بشر از جایگاه مناسبی برخوردار نیست. برخی از موارد نقض حقوق بشر در قانون اساسی جمهوری اسلامی عبارت است از:

۱- **تبعیض جنسی و مذهبی:** اصل نوزدهم قانون اساسی حقوق مساوی افراد را فقط از نظر رنگ، نژاد و زبان به رسمیت شناخته و برابری جنسی و مذهبی را صراحتاً تأیید نکرده است. مطابق قانون اساسی شرط احراز برخی از مشاغل مانند رهبری و ریاست جمهوری مسلمان شیعه و مرد بودن است.

۲- **مشروط کردن برخورداری افراد از حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به رعایت موازین اسلامی:** لذا اعضای شورای نگهبان (چهار نفر از شش نفر فقیه) با برداشتی خاص از اسلام می‌توانند افراد ملت را از حقوق انسانی مانند آزادی بیان محروم نمایند. در قانون اساسی بیان مطالب در نشریات و مطبوعات (اصل بیست و چهارم)، تأسیس و شرکت در احزاب و انجمن‌ها (اصل بیست و ششم) و تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها (اصل بیست و هفتم) در صورتی آزاد است که مخل به مبانی اسلام نباشد.

مشکلات نظام جمهوری اسلامی با حقوق بشر به عدم شناسایی برخی از حقوق و آزادی‌ها (مانند آزادی مذهب) یا شناسایی ناقص و تبعیض‌آمیز برخی از حقوق و آزادی‌ها (برابری حقوقی و سیاسی افراد) محدود نیست. بخشی از موارد نقض حقوق بشر در ایران از این موارد ناشی می‌شود:

۱- تفسیر خاص شورای نگهبان از قانون اساسی و شرع مانند تأیید شکنجه با استناد به اصل دفع افسد به فاسد که مخالف اصل سی و هشتم قانون اساسی مبنی بر ممنوعیت هرگونه شکنجه است.

۲- قوانین عادی مانند قانون انتخابات و قانون مطبوعات.

۳- عدم اجرای برخی از اصول قانون اساسی مانند اصل سی و هفتم مبنی بر اصل برائت یا اصل سی و نهم مبنی بر ممنوعیت و موجب مجازات بودن هتک حرمت و حیثیت افراد به دلیل عدم استقلال واقعی قوه قضائیه است.

در مجموع می‌توان گفت که قانون اساسی و قوانین عادی و نهادهای ناشی از قانون اساسی ظرفیت رعایت و تضمین حقوق بشر را ندارد.

چگونگی بررسی نقض حقوق بشر

۱- اصل اول؛ امنیت

رعایت مسائل امنیتی شاید اولین بخش از تهیه هر گزارشی باشد. فعالان حقوق بشر به خصوص در کشورهایی مانند ایران باید به تمام مسایل امنیتی آگاه باشند و امنیت خودشان و اطرافیانشان را در درجه اول قرار دهند. بسیاری از مدافعان حقوق بشر با تمرکز بر امنیت خود احساس راحتی نمی‌کنند؛ زیرا هدف آنان دفاع از حقوق دیگران است و چون این افراد در خط اول دفاع از حقوق دیگران هستند، در بسیاری موارد خودشان به هدف آزار و اذیت تبدیل می‌شوند. اما اگر هیچ امنیتی برای این افراد وجود نداشته باشد تا به کار خود بپردازند، هیچ حمایت موثری برای دفاع از حقوق دیگران نیز وجود نخواهد داشت.

۲- گسترش دامنه تحقیق

محقق بلافاصله پس از حادثه تا جایی که امکان دارد باید تلاش کند تا اطلاعات بیشتری بیابد و به جمع‌آوری اطلاعات و جزئیات بپردازد. باید در وسیع‌ترین حد ممکن به جمع‌آوری این اطلاعات پرداخت و تلاش کرد ابعاد بیشتری از جزئیات را به دست آورد. مهمترین وظیفه در این مرحله تلاش برای تشخیص، یافتن و جمع‌آوری اطلاعات و شواهد موجود است.

در مرحله‌ی جمع‌آوری اطلاعات، داده‌هایتان را ارزیابی مجدد کنید. زیرا این داده‌ها ممکن است سرنخی برای دستیابی به اطلاعات بیشتر باشند و شما را در مسیر راهیابی به یافتن حقیقت ماجرا با جزییات بیشتر کمک کنند.

۳- کشف ماجرا

این مرحله زمانی آغاز می‌شود که اطمینان حاصل شده باشد اطلاعات و شواهد لازم و کافی جمع‌آوری شده است. در بعضی مواقع دسترسی به برخی از شواهد غیرممکن است اما محقق باید اطمینان حاصل کند که بخش اعظم این اطلاعات جمع‌آوری شده است. سپس محقق شروع به تشخیص پرونده می‌کند. نکته مهم در این مرحله این است که بدون پیش‌داوری به بررسی اطلاعات جمع‌آوری شده پرداخته شود تا حقیقت مشخص شود. حقیقت ممکن است آن چیزی که شما تصور می‌کنید نباشد و باید همیشه در نظر داشت که ذهن آدمی می‌تواند به صورت ناخواسته قضاوت کرده و حقیقت را آن چیزی که خودش در نظر می‌گیرد بپندارد.

۴- بررسی ماجرا

این مرحله زمان بررسی شواهد برای یافتن حقیقت است. باید تمام تئوری‌های ممکن بررسی شود و این مستلزم بررسی تمامی شواهد جمع‌آوری شده موجود است تا بتوان بیشترین اطلاعات لازم را استخراج کرده و با شواهد مستدل و ثابت شده به واقعیت نزدیک‌تر شد. محقق پس از اینکه تمامی نظریه‌های احتمالی را شناسایی کرد به دنبال شواهدی می‌گردد که یا این نظریه‌ها را حمایت کند و یا آنها را رد کند؛ و در همین راستا موظف است تمامی اطلاعات را برای بررسی درستی یک نظریه با دقت کامل بررسی کند.

۵- ساختن و پرداختن حادثه

در این مرحله برای گزارشگر باید به صورت شفاف مشخص شود که چه اتفاقی افتاده است و براساس شواهد مستدل و قوی بداند که مسوولیت آن برعهده چه کسی است. در این مرحله مهم است که با درنظر گرفتن قوانین به بررسی شواهد و مدارک پرداخته و با دقت موشکافانه‌ای به بررسی تطابق شواهد موجود بر نقض حقوق انسانی با معیارهای قانونی بپردازید.

فصل سوم

چگونه یک گزارش را مستند کنیم؟

دیده بانی (Monitoring)

دیده بانی اصطلاحی است که به جمع آوری پیوسته اطلاعات معمولاً در مدت زمان طولانی و تأیید صحت و انتشار اطلاعات به منظور بهتر ساختن وضعیت حقوق بشر گفته می‌شود. دیده بانی حقوق بشر شامل جمع آوری اطلاعات در مورد حوادث، مشاهده رویدادها (انتخابات، محاکمه، تظاهرات، و غیره)، بازدید از سایت‌هایی مانند مکان‌های بازداشت و اردوگاه‌های پناهندگان و بحث و گفتگو با مقامات دولتی برای به دست آوردن اطلاعات و سایر پیگیری‌ها می‌شود.

بسیاری از سازمانهای حقوق بشری در سراسر دنیا در حال دیده بانی عملکرد دولت‌ها در زمینه‌ی حقوق بشر هستند. دیده بانی و گزارش نقض حقوق بشر شامل دو جنبه به هم پیوسته جمع آوری و مستندسازی اطلاعات است. بسته به زمینه‌ای که در آن کار می‌کنید مستندسازی می‌تواند معانی مختلفی داشته باشد، ولی مستندسازی همیشه یک پروسه‌ی سازمان‌یافته‌ی چند مرحله‌ای است. مستندسازی نقض حقوق بشر می‌تواند اهداف مختلفی را دنبال کند، برای مثال: آموزش، افزایش آگاهی جمعی، دادخواست، کمک مستقیم به قربانیان و سوابق تاریخی. از این رو فرایند مستندسازی بسته به هدفی که دنبال می‌کنیم می‌تواند متفاوت باشد، با این حال به طور کلی فرایند مستندسازی نقض حقوق بشر شامل سه مرحله‌ی کلی است: جمع آوری اطلاعات، سازماندهی اطلاعات و راستی‌آزمایی، تجزیه و تحلیل اطلاعات

۱. جمع آوری اطلاعات

گزارشگر باید در وسیع‌ترین حد ممکن به جمع آوری اطلاعات پردازد و تلاش کند که ابعاد بیشتری از جزئیات را به دست آورد. مهمترین وظیفه در این مرحله تلاش برای تشخیص، یافتن و جمع آوری اطلاعات و شواهد موجود است. در مرحله‌ی جمع آوری اطلاعات، داده‌هایتان را ارزیابی مجدد کنید. زیرا این داده‌ها ممکن است سرنخی برای دستیابی به اطلاعات بیشتر باشند و شما را در مسیر راهیابی به یافتن حقیقت ماجرا با جزئیات بیشتر کمک کنند.

به عنوان مثال خبرگزاری دولتی اعلام می‌کند در درگیری بین ماموران و اشرار مسلح یک کودک کشته شده است. پس از حضور در محل حادثه، یکی از افراد محلی ادعا می‌کند که اشرار مسلحی در کار نبوده است و افرادی بوده‌اند که بار بنزین و سوخت حمل می‌کرده‌اند. پس

از پیگیری محقق مشخص می‌شود که پدر کودک مظنون به حمل سوخت بوده است و نیروهای انتظامی به خانه این شخص بدون در نظر گرفتن اینکه کودک و سایر ساکنین خانه نیز در آن زمان در منزل حضور دارند حمله می‌کنند و این کودک در تیراندازی کشته می‌شود. به صورت کلی اما در این مرحله از تحقیق، اطلاعات یافته را قضاوت نکنید، بلکه فقط به جمع‌آوری جزئیات و اطلاعاتی که بعداً به یافتن حقیقت کمک می‌کند بپردازید. بررسی تئوریه‌ها را بگذارید برای مراحل بعد.

۲. سازماندهی اطلاعات و راستی‌آزمایی آنها

این مرحله زمانی آغاز می‌شود که اطمینان حاصل شده باشد که اطلاعات و شواهد لازم و کافی جمع‌آوری شده است. در بعضی مواقع دسترسی به برخی از شواهد غیرممکن است اما محقق باید اطمینان حاصل کند که بخش اعظم این اطلاعات جمع‌آوری شده است. سپس محقق شروع به تشخیص پرونده می‌کند. نکته مهم در این مرحله این است که بدون پیش‌داوری به بررسی اطلاعات جمع‌آوری شده پرداخته شود تا حقیقت مشخص شود. حقیقت ممکن است آن چیزی که شما تصور می‌کنید نباشد و باید همیشه در نظر داشت که ذهن آدمی می‌تواند به صورت ناخواسته قضاوت کرده و حقیقت را آن چیزی که خودش در نظر می‌گیرد بپندارد.

برای روشنتر شدن موضوع فرض کنید در یکی از مناطق مرزی شهروندی به واسطه تیراندازی نیروهای انتظامی کشته شده است. اولین گزینه‌ای که ممکن است به ذهن برسد این است که این مورد نیز مانند بسیاری از نمونه‌های مشابه قتل شهروندان غیرنظامی توسط نیروی انتظامی و به شکل نقض قوانین بکارگیری سلاح است. اما پس از تحقیقات انجام شده و جمع‌آوری اطلاعات لازم و جزییات اتفاق مشخص می‌شود که این شخص برخلاف قضاوت اولیه یک متهم به قتل تحت تعقیب مسلح بوده است و نشانه‌های مشخصی هم وجود دارد که نقض قوانین بکارگیری سلاح توسط نیروی انتظامی صورت نگرفته است. در واقع باید بدون پیش‌داوری و دخیل کردن فرضیات به بررسی دقیق شواهد و داده‌ها پرداخت و اجازه داد که پرونده چگونه که باید و شواهد نشان می‌دهند به پیش برود. برای این امر لازم است که محقق اطمینان حاصل کند که به نتیجه شخصی نرسیده است بلکه نتیجه بر اساس واقعیت‌های ثابت شده است.

بعد از گذراندن این مراحل می‌توان فرآیند تدوین نظریه را شروع کرد. احتمالاً شواهد موجود با قطعیت نظریه‌ای را اثبات نمی‌کنند بلکه از چندین نظریه مختلف حمایت کنند، برای همین محقق باید تمام سناریوهای احتمالی را شناسایی نموده و تمامی احتمالات ممکن را بررسی کند:

فرضیه اول: این شخص یکی از شهروندان غیرنظامی و در حال گذر بوده است و بدون گرفتن اخطار ایست به وی شلیک شده است.
فرضیه دوم: وی به کولبری و یا حمل سوخت مشغول بوده، مسلح نبوده و قتل وی مثال دیگری از قتل‌های سیستماتیک افرادی است که در مرزها کار می‌کنند.

فرضیه سوم: وی فرد خطرناک و مسلحی بوده که به سمت نیروهای انتظامی شلیک نموده است.

۳. تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این مرحله برای گزارشگر باید به صورت شفاف مشخص شده باشد که چه اتفاقی افتاده است و براساس شواهد مستدل و قوی بداند که مسئولیت آن برعهده چه کسی است. در این مرحله مهم است که با درنظر گرفتن قوانین به بررسی شواهد و مدارک بپردازید و با دقت موشکافانه‌ای به بررسی تطبیق شواهد موجود بر نقض حقوق انسانی با معیارهای قانونی بپردازد.
در این مرحله که آخرین مرحله این تحقیقات است باید به ۲ نکته پرداخت:

• محقق باید هر گونه شکاف در شواهد را شناسایی و راهکارهایی را برای پر کردن این شکاف‌ها در نظر بگیرد.

• بررسی قوانین مربوط به نقض برخی حقوق بشر با صرف نظر از اینکه شواهد موجود الزاماً تمامی جنبه‌های نقض این قانون را نشان می‌دهند.

در پایان این مرحله گزارشگر باید بتواند گزارش را به کاملترین شکل ممکن بنویسد که نشان دهنده یک تحقیق حرفه‌ای و بر اساس واقعیت با ارائه شواهد مستدل و منابع معتبر است.

مصاحبه یکی از روش هایی است که برای جمع آوری اطلاعات از آن استفاده می شود. قبل از هر مصاحبه در مورد موضوع مصاحبه و شخص مصاحبه شونده تحقیق کنید تا بتوانید آماده حاضر شوید. تحقیق دقیقی لازم نیست بلکه داشتن دانش پایه ای نشان دهنده حرفه ای بودن شماست و همچنین این امر در فراهم کردن اطلاعات بیشتر از شخص مصاحبه شونده کمک بسیاری می کند. تلاش کنید تنها با قربانیان مصاحبه نکنید بلکه جنبه های دیگر داستان را هم بیابید. برای این امر می توانید هم با شاهدان و هم با قربانیان مصاحبه کنید. حتی در صورت امکان با مقامات دولتی، ارتش و یا گروه های متهم به خشونت هم مصاحبه کنید اما پیش از این کار اطمینان حاصل کنید که این کار برای شما و امنیت آن خطری ایجاد نمی کند.

هر پرونده حقوق بشری، نقض حقوق انسانی و یا هر قربانی و شاهد یک پرونده منحصر به فرد است. بنابراین شاید بتوان گفت تکنیک خاصی برای مصاحبه وجود ندارد و این با توجه به موقعیت و شرایط موجود مشخص می شود اما اصل های اولیه برای مصاحبه با قربانیان با شهود استاندارد هستند. بعضی از تکنیک های رایج که برای مصاحبه با شاهدان و قربانیان مورد استفاده قرار می گیرند شامل مصاحبه ها در محیط های خصوصی، به صورت مستقیم با محقق و مصاحبه با تمرکز بر جزئیات مربوط به وقایع اتفاق افتاده است.

برگزاری مصاحبه ها در محیط های خصوصی نه تنها به محرمانه ماندن حریم شخصی و امنیتی شاهد کمک می کند بلکه به جلوگیری از اظهارات دروغین، اغراق و گمان نیز کمک خواهد کرد. استفاده از سوال های مشابه دیگر شاهدان و قربانیان در مورد وقایع کمک می کند تا جزئیات واقعی را بیرون کشیده و منجر به روشن شدن حقیقت شود. یکی از شایع ترین روش های مصاحبه برای تأیید صحت بیانی، تمرکز مصاحبه درباره جزئیات است. محققان با تمرکز بر جزئیات مانند سن، اسامی، مکانها، زمانها و سایر توصیفات می توانند اظهارات گمراه کننده یا نادرست را بیابند. درخواست از مصاحبه شونده برای تکرار یا روشن کردن اطلاعاتی که قبلاً در مصاحبه داده شده است، یکی دیگر از تکنیک هایی است که برای بیان اظهارات دروغین یا اشتباه استفاده می شود.

محققان اغلب از شاهدان و قربانیان دیگر در مورد حوادث مشابه برای تأیید صحت اظهارات کمک می گیرند. در صورتیکه اطلاعات داده شده غلط و یا دروغ باشند این بسیار دشوار و بعید به نظر می رسد که چندین مصاحبه شونده همان جزئیات و اطلاعات دروغ را بیان کنند.

محقق باید دقت کند که هنگام برخورد با قربانیان آزاردیده موجب رنجش آنان نشود. باید با این افراد در زمان و مکان مناسب و برخورد مناسب و حتما به صورت خصوصی و امن تماس گرفت. همچنین پیش از شروع مصاحبه باید به افراد مصاحبه شونده اطمینان داد که حفظ امنیت و محرمانه بودن اطلاعات آنان رعایت خواهد شد. آنها باید از موضوع و هدف مصاحبه مطلع شوند و به این موضوع آگاه باشند که در صورت عدم تمایل می توانند به سوالات پاسخ ندهند و یا در هر زمان که احساس کردند نمی خواهند به مصاحبه ادامه دهند می توانند مصاحبه را قطع نمایند .

مصاحبه باید به زبانی صورت بگیرد که برای مصاحبه شونده راحت تر است. در صورتی که به زبان اصلی شخص مصاحبه شونده تسلط ندارید بهتر است از مترجم مسلط به دو زبان که بی طرف و قابل اطمینان هستند استفاده کنید.

در اولین فرصت با منابع خود تماس بگیرید و تلاش کنید که با آنها مصاحبه کنید. مصاحبه حضوری اولویت دارد اما در صورتی که این امکان به هر دلیلی فراهم نیست (به عنوان مثال در مناطق بسته ای مانند ایران که ممکن است خطرات امنیتی برای مصاحبه کننده و مصاحبه شونده وجود داشته باشد) مصاحبه به صورت تلفنی در اولویت قرار می گیرد. حضور در محلی که داستان اتفاق افتاده است و یا در حال رخ دادن است با حفظ رعایت مسائل امنیتی و ایمنی به یافتن اطلاعات بیشتر و دقیق تر کمک میکند .

همیشه در طول مصاحبه یادداشت بردارید و در عین حال که نکات را یادداشت می کنید تلاش کنید تا توجهتان به شخص مصاحبه شونده و موضوع مصاحبه باشد. بهترین راه حل استفاده از ضبط صوت است چون می توانید بعدا نقل قولها* را دقیقا استفاده نمایید درحالیکه در طول مصاحبه حواستان کاملا پرت نوشتن نشده است. مجددا فراموش نکنید تا آنجایی که امکان دارد اطلاعات و جزئیات تهیه کنید.

*استفاده از نقل قولها یکی از مهمترین و ضروری ترین بخش های نوشتن خبر است. سعی کنید با دقت لازم عینا جمله مورد نظر را نقل کنید .

استفاده از نقل قول شاهدان و منابع مختلف به رعایت تعادل و سلامت گزارش شما کمک می کند. در حقیقت سعی کنید یکطرفه نقل قول نکنید بلکه تمام جنبه ها و صداهای اکثریت و اقلیت را منتقل کنید .

درضمن حقایق را نقل قول نکنید بلکه آنها را صرفا اعلام کنید. اینکه جمعیت ایران ۸۰ میلیون نفر است را اعلام کنید و از آوردن این حقیقت به صورت نقل قول توسط وزیر بهداشت صرف نظر کنید.

صرفاً بخشی از صحبت‌ها را به این دلیل که به داستان شما کمک میکند نقل نکنید .

چند نکته اصلی در گزارشگری

حقیقت و اصالت: گزارشگران حقوق بشر همیشه نمی‌توانند "حقیقت" را تضمین کنند، اما بیان حق مطلب از اصول اولیه گزارشگری است.

استقلال: محققان باید دارای صدای مستقل باشند.

عدالت و بیطرفی: اکثر داستانها دارای حداقل دو طرف هستند. در حالی که هیچ تعهدی برای نمایش هر قسمت در هر قطعه وجود ندارد، تلاش کنید بیطرف باقی بمانید و تعادل را حفظ کنید.

رعایت ابعاد انسانی ماجرا؛ از تاثیر کلمات و تصویر هایتان بر زندگی دیگران آگاه باشید.

معتبر بودن: یکی از اصول و اخلاقیات حرفه‌ای این است که زمانی که مرتکب اشتباه می‌شوید، باید آنها را تصحیح کنید.

فصل چهارم

حفظ استقلال و بی طرفی در گزارشگری

استقلال و بی طرفی در گزارشگری و حقوق بشر

آرمان "عینیت" پس از جنگ جهانی اول در اروپا رشد یافت. این اقدام تلاشی برای اعتبار بخشیدن به روزنامه نگاری و گزارشگری و تمایز دادن آن از سرخوردگی مردمی از تبلیغات دولتی و مطبوعات وابسته و تبلیغاتی بود. روزنامه نگاران ایده آل گزارشگری "خنثی" را بر عهده داشتند و به تدریج آن را به "منافع عمومی" پیوند دادند. بی طرفی بخشی از کانون روزنامه نگاری شد و تمایز آشکاری بین گزارش اطلاعات و ابراز عقیده مغرضانه برقرار کرد. به عبارت دیگر، "گزارشگران خوب" حقایق را از "ارزش" یا عقیده متمایز می کنند، اطلاعات متعادل را ارائه می دهند و با استناد به منابع معتبر، اظهارات معتبر را تأیید می کنند.

امروزه بی طرفی یکی از اصلی ترین اصول در گزارش نقض حقوق بشر است. بی طرفی به این معناست که گزارش نباید از حزب سیاسی، دین، مردم یا گروه خاصی در مقابل احزاب، ادیان، مردمان یا گروه های قومی دیگر حمایت کند. بی طرفی به گزارشگر این امکان را می دهد که فرای شناسه ها و عقاید شخصی افراد به آنها به چشم انسان نگاه کند و نقض حقوق همه را یکسان گزارش دهد. همچنین از آنجایی که پیش داوری های ذهنی ما ممکن است باعث شوند برخی از شواهد را نادیده بگیریم و برخی دیگر را بیشتر پرورش دهیم، با چشم پوشی از پیش داوری های ذهنی خود امکان کشف درست حقیقت بیشتر می شود. گزارشگری متوازن، بین واقعیت و عقیده تفکیک بارزی قائل می شود و در جستجوی حقیقت است.

به یاد داریم که در فصل اول حقوق بشر را "آن دسته از حقوقی که افراد صرفاً به دلیل انسان بودن استحقاق برخورداری از آن را دارند" خواندیم. از آنجا که انسان بودن در کل جهان مفهومی واحد است، حقوق انسانی افراد واحد است و هیچ گونه تبعیضی که این تساوی حقوق را خدشه دار نماید جایز نیست. در گزارشگری با استناد به برابری حقوق برای تمامی انسانها اصل بی طرفی و استقلال را پیش می گیریم. یک گزارشگر باید توجه داشته باشد که حقوق بشر یک حوزه ی بی طرف است و هر فعالیت، مصاحبه، یا جمع آوری اطلاعات باید با نگاه بی طرف انجام شود. استقلال به این معناست که گزارشگر با صدای مستقل بدون وابستگی سیاسی، مالی، عقیدتی، و غیره، و با دید بی طرف تنها برای یافتن حقیقت، نقض حقوق بشر را گزارش می دهد.

چگونه بیطرفانه گزارش دهیم؟

- ✓ متهم نکنید، قضاوت نکنید، بلکه واقعیت ها را بیان کنید.
- ✓ اجتناب از کلیشه های اجتماعی (تفکر قالبی)
- ✓ اجتناب از انگ و بدنامی های اجتماعی
- ✓ سعی کنید پیش زمینه منابع خود را شناسایی کنید. این ممکن است به شما کمک کند تعادل خوبی را در منابع بدست آورید (به عنوان مثال همه ی منابع شما از یک طرف خاص نباشند). این امر همچنین به شما کمک می کند تا تشخیص دهید که آیا ممکن است تعصب خاصی در یک شهادت وجود داشته باشد یا خیر.

موثق و دقیق گزارش دهیم

صحت اخبار و اطلاعات مهمترین نکته در نگارش مستندات مربوط به حقوق بشر است. در اخبار مربوط به حقوق بشر به شدت مهم است که حقیقت بیان شود. برای رعایت این اصل همانطور که گفته شد تا جایی که ممکن است جزییات را جمع آوری کنید تا زمان بررسی ماجرا راحت تر بتوانید از حقیقت آگاه شوید .

فراموش نکنید اگر از بخشی از حقیقت اطلاع ندارید حتما این موضوع را ذکر کنید. زمانی که در حال تهیه گزارش یا خبر هستید این موضوع را در نظر بگیرید که به تمامی سوالات احتمالی خواننده پاسخ دهید. با دقت زیاد تمام حقایق مربوطه را در کنار هم گذاشته و اطمینان حاصل کنید که آنها بررسی شده اند. هنگامی که نمی توانید اطلاعات را تأیید کنید بایستی بگویید .

به عنوان مثال مطلع می شوید که تعدادی از زندانیان سیاسی زندان رجایی شهر دست به اعتصاب غذا زده اند اما از تعداد دقیق افراد و تاریخ دقیق شروع اعتصاب غذا آگاهی ندارید. باید در گزارشی که قرار است منتشر کنید به ذکر این موضوعات پردازید که اطلاع دقیقی از زمان شروع اعتصاب غذا و تعداد زندانیان ندارید .

روایت ها را به شکل داستان تعریف کنید .

اما داستان به چه معنی است؟ منظور از این اصطلاح این است که گزارش‌های حقوق بشری داستان یک فرد، گروه اقلیت یا جامعه را تعریف می‌کند و این به خواننده کمک می‌کند تا شرایط و اتفاقات را درک کند. این گزارش‌ها با داستان‌های مربوط به افراد آغاز می‌شوند و شما نیاز دارید که به صورت جداگانه هر مورد و فرد را بررسی کنید. این موارد در مجموع ممکن است یک روند در نقض حقوق بشر را آشکار کنند.

یک محقق با دهها تن از بهاییان ساکن ایران به صورت جداگانه به مصاحبه می‌پردازد و داستان و موارد نقض حقوق هر فرد را به صورت فردی به نگارش درمی‌آورد. در پایان با قرار دادن تمامی موارد در کنار یکدیگر این نتیجه حاصل می‌شود که بهاییان به دلیل گرایش مذهبی خود در کشور ایران مورد ستم واقع می‌شوند و از حقوق اولیه خود مانند تحصیل محروم هستند. اهمیت منابع :

استفاده از منابع موثق بسیار مهم است. تلاش کنید تا جایی که برایتان امکان دارد از منابع موثق استفاده کنید و قبل از استفاده از منابع باید از صحت آنان مطلع شوید. این بدان معنی است که شما نیاز دارید در منابع تعمق کرده و صحت آنان را قضاوت کنید.

همچنین تلاش کنید که از منبع اصلی خبر استفاده و آنرا ذکر کنید.

مثلا خبرگزاری "الف" از خبرگزاری "ب" نقل کرده است که رئیس‌جمهور در مورد وضعیت معیشت کارگران اظهار تاسف کرده است. شما باید منبع اصلی خبر را که خبرگزاری "ب" است بیابید و مطمئن شوید که این خبر در آنجا ذکر شده و دقیق است. ممکن است اصل خبر در خبرگزاری "ب" این باشد که رئیس‌جمهور در مورد وضعیت معیشت کارگران اظهار بی‌اطلاعی کرده باشد.

انصاف و بیطرفی را رعایت کنید:

از ادبیات بیطرفانه استفاده کنید. استفاده از این ادبیات اعتبار شما و خبر را بین سازمان‌ها و جناح‌های مختلف افزایش می‌دهد.

سوگیری چیست؟

سوگیری طرفداری برای یا بر علیه فرد یا گروه خاصی است. این اغلب بر حسب داوری نادرست و ناعادلانه است. همه ما تا حدی بر اساس تعصبات و پیشداوری هایی ذهنی خود آگاهانه یا به طور نا آگاه سوگیری می کنیم. این امری اجتناب ناپذیر است، اگرچه مطلوب نیست. با شناخت بهتر از خود و شناسایی عواملی که باعث پیشداوری و سوگیری ما می شوند، می توانیم تا حد زیادی از سوگیری جلوگیری کنیم و بیطرف تر گزارش دهیم.

گزارشگران نباید فرض کنند. آنها باید قضاوت های خود را بر اساس حقایق و شواهد معتبر بنا کنند. سوگیری شناختی، ناخودآگاه می تواند پیامدهای ناخوشایند جدی به همراه داشته باشد مانند، تقویت و یا تولید کلیشه های آسیب رسان اجتماعی و یا حتی می تواند منجر به فرض بی گناهی یا گناه کاری فردی شود.

برخی از عوامل مؤثر در سوگیری ناخودآگاه ما :

پیشینه و تربیت ما

تجربه شخصی ما

کلیشه های اجتماعی

زمینه فرهنگی

انواع سوگیری های ناخودآگاه:

- **سوگیری به نفع افراد مشابه:** این سوگیری اجتماعی زمانی اتفاق می افتد که ما به سمت افرادی که به ما شبیه هستند جذب می شویم. ما سوگیری داریم به نفع کسانی که با آنها نقطه ی مشترکی داریم، برای مثال جنسیت، قومیت، و یا مذهب مشترک.
- **سوگیری تأیید:** این سوگیری زمانی اتفاق می افتد که ما از اطلاعاتی پشتیبانی می کنیم که چیزی را که قبلاً به آن اعتقاد داشتیم تأیید می کنند.
- **سوگیری لنگر:** این سوگیری زمانی اتفاق می افتد که ما بیش از حد به اولین اطلاعاتی که دریافت کرده ایم متکی باشیم و به آن دامن زنیم. به عنوان مثال، اگر اولین اطلاعاتی که ما دریافت می کنیم از یک مقام رسمی است که می گوید Y یک مشکل است - ما Y را به عنوان یک مشکل می بینیم و نه اینکه در وهله اول سوال کنیم که آیا این در درجه اول صحیح است یا خیر.
- **سوگیری پریدن روی باند:** "پریدن روی باند" به معنای پیوستن به چیزی فقط به دلیل مد روز بودن یا محبوب بودن است. گزارشگران غالباً داستانها یا گرایش ها را دنبال می کنند زیرا سایر رسانه ها این کار را انجام می دهند. روزنامه نگاران باید از روندهای فعلی پیروی کنند، اما فقط به این دلیل که سایر رسانه ها داستانی را دنبال می کنند، لزوماً به این معنا نیست که آن خبر اهمیت زیادی دارد و یا حتی صحت دارد.

اقدامات برای مقابله با سوگیری ناخودآگاه

- تا حد امکان با افراد مختلف صحبت کنید
- خود را جای دیگری بگذارید و موارد را از دیدگاه آنها ببینید.
- برای فاصله گرفتن از کلیشه های اجتماعی، شخص مورد نظر را درست برعکس کلیشه ی رایج تصور کنید.

- همه را به عنوان یک فرد ببینید نه فردی از دسته بندی خاص.
- وارونه کردن موقعیت، گروه متفاوتی یا جنسیت متفاوتی از افراد را در همان موقعیت تصور کنید. آیا باز هم به همان نتیجه

می رسیدید؟

فصل پنجم

چگونه امنیت خود را حفظ کنیم؟

مدافعان حقوق بشر با خطرات مشخصی روبرو هستند و در نتیجه فعالیتهای مربوط به حقوق بشر غالباً مورد سوءاستفاده های جدی قرار می گیرند. بنابراین، آنها در سطح محلی، ملی و بین المللی به حفاظت خاص و پیشرفته نیاز دارند. برخی از مدافعان حقوق بشر به دلیل ماهیت خاص کار خود، موضوعاتی که در آن کار می کنند، زمینه ای که در آن فعالیت می کنند، موقعیت جغرافیایی آنها، و یا به دلیل اینکه متعلق به یک گروه خاص هستند در معرض خطرات شدید قرار دارند.

مسئولیت اصلی حمایت از مدافعان حقوق بشر بر عهده دولت است. دولت ها در رابطه با امنیت مدافعان حقوق بشر هم تعهدات مثبت و هم منفی دارند. در راستای وظایف خود تحت قوانین بین المللی - که طبق آنها باید حقوق بشر را محترم شمرده، محافظت کرده و آنها را تحقق بخشند - دولت ها وظیفه دارند:

- ۱) از اقداماتی که باعث نقض حقوق مدافعان حقوق بشر به علت فعالیت حقوق بشری آنها شود، خودداری کنند.
 - ۲) از مدافعان حقوق بشر در برابر سوء استفاده شخص ثالث به دلیل کار در زمینه حقوق بشر محافظت کرده و در انجام آن احتیاط لازم را انجام دهند.
 - ۳) با اتخاذ اقدامات پیشگیرانه سبب شوند مدافعان حقوق بشر از تمامی حقوق خود برخوردار شوند، حتی حق خود از دفاع از حقوق بشر.
- برخی از مدافعان حقوق بشر به دلیل موضوعات خاصی که روی آنها کار می کنند، زمینه ای که در آن فعالیت می کنند، یا از طریق کارشان با گروه های محروم اجتماعی و حاشیه نشین در معرض خطر بالاتری قرار دارند. با توجه به شرایط ایران، گروه های زیر در معرض خطر بالا تری قرار دارند:

- زنان: تمام زنان در هر سنی که در دفاع از حقوق بشر مشغول به فعالیت هستند و همه افرادی که در دفاع از حقوق زنان و برابری جنسیتی فعالیت می کنند.
- اقلیت ها: مدافعان حقوق بشر که متعلق به یا در حال دفاع از حقوق افراد متعلق به اقلیت های ملی، قومی، مذهبی و یا بومی هستند.

- افراد با معلولیت های جسمی و ذهنی: مدافعان حقوق بشر دارای معلولیت های جسمی و یا ذهنی، و افرادی که از حقوق افراد دارای معلولیت دفاع می کنند، همواره با چالش های بیشتری رو به رو هستند.
- اقلیتهای جنسی و جنسیتی: افراد از اقلیتهای جنسی و جنسیتی که مدافع حقوق بشر هستند و همچنین هر فرد دیگری که علیه تبعیض و خشونت جنسی که بر اساس گرایش جنسی، هویت جنسیتی، بیان بیناجنسی (اینترسکس) کار می کند.
- مدافعان حقوق مدنی و سیاسی: افرادی که در زمینه حقوق بشر مرتبط با حقوق مدنی و سیاسی، از جمله در زمینه های انتخاباتی، در حمایت از آزادی های اساسی مانند آزادی عقیده و بیان، و یا آزادی اجتماع فعالیت می کنند. عضویت و شرکت در اتحادیه های کارگری، آزادی مذهبی، و همچنین کسانی که علیه نظامی گرایی کار می کنند و صلح و امنیت را ترویج می دهند.
- مدافعان حقوق بشر که در زمینه حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بهداشتی، و محیط زیست فعالیت میکنند و کسانی که از حقوق افراد محروم اجتماعی و حاشیه نشین دفاع می کنند - از جمله فقرا یا بی خانمان ها، مصرف کنندگان مواد مخدر و افراد مبتلا به HIV / AIDS - و افرادی که با استثمار روبرو هستند، از جمله کودکان.

امنیت، اصل اول گزارشگری

رعایت مسائل امنیتی اولین بخش از تهیه هر گزارشی است. فعالان حقوق بشر به خصوص در کشورهایی مانند ایران باید به تمام مسائل امنیتی آگاه بوده و امنیت خودشان و اطرافیانشان را در درجه اول قرار بدهند. بسیاری از مدافعان حقوق بشر با تمرکز بر امنیت خود احساس راحتی نمی کنند زیرا هدف آنان دفاع از حقوق دیگران است و چون این افراد در خط اول دفاع از حقوق دیگران هستند، در بسیاری موارد خودشان به هدف آزار و اذیت تبدیل می شوند. اما اگر هیچ امنیتی برای این افراد وجود نداشته باشد تا به کار خود پردازند، هیچ حمایت موثری برای دفاع از حقوق دیگران نیز وجود نخواهد داشت.

کار مدافعان حقوق بشر می تواند تاثیر منفی روی بازیگران خاص و منافعشان داشته باشد و این می تواند فعالان حقوق بشر را در معرض خطر قرار دهد. فعالان حقوق بشر در مناطق مختلف با امنیت و خطرات متفاوت فعالیت می کنند و در نتیجه باید در اولین قدم به بررسی محیط اطراف

بپردازند. این بررسی شامل بررسی مسائل امنیتی لازم برای رعایت تمام مسائل ایمنی در لحظه و در نظر گرفتن فرضیه های احتمالی در مورد آینده است .

سطح خطر احتمالی این افراد مطابق با تهدیدات انجام شده و آسیب پذیری آنان در مقابل این تهدیدات افزایش می یابد. خطر ایجاد شده توسط تهدیدات و آسیب پذیری با داشتن ظرفیت های لازم کاهش می یابد. (ظرفیت ها شامل نقاط قوت و منابع یک گروه یا فرد مدافع حقوق بشر برای افزایش امنیت و نجات یافتن از خطر موجود است).

کارهایی که یک محقق باید به منظور کاهش خطر انجام دهد:

■ کاهش تهدیدها (در صورت امکان)؛

■ کاهش عوامل آسیب پذیری؛

■ افزایش ظرفیت های حفاظتی

آسیب پذیری بستگی به شرایط دارد. بعضی از عوامل که باعث افزایش یا کاهش آسیب پذیری می شوند شامل دسترسی یا عدم دسترسی به موارد زیر است:

■ روش ارتباطی موثر و مطمئن

■ حمل و نقل زمینی امن

■ قفل مناسب یا موارد امنیتی دیگر برای خانه یا دفتر

■ پشتیبانی از دیگران از طریق شبکه ها یا سیستم های دیگر برای پاسخ های مشترک هنگامی که مدافعان و محققان مورد حمله قرار می گیرند

-آسیب پذیری ها و ظرفیت ها، و همچنین برخی از تهدیدات ممکن است بر اساس جنسیت، سن و یا سایر عوامل متفاوت باشد.

کاهش تهدیدات:

تهدیدات و یا قرار گرفتن در معرض تهدیدات می تواند با آگاهی به موارد زیر کاهش پیدا کند:

■ افزایش هزینه های سیاسی برای انجام چنین تهدیداتی برای مثال از طریق افشای گسترده این تهدید با تولید یک پاسخ داخلی و بین المللی

توسط شبکه های فعالان حقوق بشر

■ افزایش این باور که شخص مهاجم ممکن است گرفتار و مجازات شود

■ گسترش این حقیقت که هزینه های سیاسی فعالیت آشکارا علیه مدافعان حقوق بشر به مراتب بیشتر از مزایای آن است

■ متقاعد ساختن منافع قدرتمند که احترام به استانداردهای بین المللی حقوق بشر گزینه مناسب است و اینکه وظیفه دولت محافظت از این افراد

است

■ افزایش لابی و حمایت از تقویت حاکمیت قانون برای مبارزه با مصونیت از مجازات

■ در موارد مناسب، با مخاطبان به عنوان مثال مقامات، پلیس، ارتش و غیره ارتباط برقرار کنید

حادثه امنیتی :

حادثه امنیتی هر واقعیتی یا رویدادی است که شما فکر می کنید می تواند بر امنیت شخصی شما تأثیر بگذارد. تمام تهدیدها حوادث امنیتی هستند،

اما همه حوادث امنیتی تهدید نیستند. حوادث امنیتی نشان دهنده حداقل واحد اندازه گیری های امنیتی است و مقاومت یا فشار روی کار شما را

نشان می دهند. از کنار آنان بی تفاوت نگذرید!

برخی از استراتژی های مقابله:

- تقویت موانع حفاظتی و پنهان کردن اشیاء با ارزش
- اجتناب از رفتارهایی که می تواند شک برانگیز باشد

امنیت ارتباطات چیست

باور عمومی از واژه امنیت همواره متناظر با قفل و نرده و حصار بوده است. وقتی در مورد اطلاعات صحبت می کنیم اولین نکته ای که به خاطرمان می آید انبوهی از فایل هایی است که روی رایانه نگهداری می شود. وقتی صحبت از امنیت اطلاعات می شود ناخودآگاه به یاد رایانه، کلمه عبور، اسم رمز، قفل های سخت افزاری و نرم افزاری و نرم افزارهای دیوار آتش و نظایر آن می افتیم. اما این تنها یکی از ابعاد امنیت اطلاعات است. اطلاعات در تعریف علمی آن به مجموعه ای از داده ها که دارای معنی و هدف باشند اطلاق می شود. می بینیم که در این تعریف هیچ صحبتی از رایانه و داده های الکترونیکی یا دیجیتالی نشده است. از این رو اطلاعات می تواند به هر نوع از داده های معنی دار نظیر اطلاعات چاپی، کاغذی، الکترونیکی، صوتی و تصویری گفته شود و حتی گفته های شفاهی ما به یکدیگر را نیز پوشش دهد. حال بگذارید مقوله امنیت اطلاعات را با چندین پرسش مهم آغاز کنیم. ما چرا اسناد مهم خود را در گاوصندوق نگهداری می کنیم؟ به چه دلیلی در اتاق بایگانی شرکتمان را قفل می کنیم؟ به چه دلیل برای ورود به رایانه خود کلمه عبور تعیین می کنیم؟ یا به چه دلیل رایانه خود را به طور منظم ویروس یابی می کنیم؟ واقعیت این است که ما به حفاظت از اطلاعات خود اهمیت می دهیم. زیرا این اطلاعات برای تصمیم گیری ها، قضاوت ها، تحلیل ها، یادآوری خاطرات تلخ و شیرین و کاربردهای گوناگون در لحظات گوناگون زندگی ما لازم هستند. اگر اطلاعاتی که برای تصمیم گیری حساس به آن نیاز داریم اصلا در دسترس نباشد یا خیلی دیر به دست ما برسد چه تصمیمی خواهیم گرفت و چقدر می توان به موثر بودن نتایج آن تصمیم اطمینان داشت؟

بنابراین بر اساس تاریخ توافق شده جهانی، امنیت اطلاعات، به فرآیند حفاظت اطلاعات در برابر انواع کارهای غیر مجاز شامل دسترسی، استفاده، افشا، اختلال، تغییر، مطالعه، بازرسی، ضبط یا تخریب گفته می شود. مشاهده می کنیم که کارهای ذکر شده در این تعاریف، کارهایی هستند که الزاما معنی منفی ندارند. مثلا اگر شما مجاز به دسترسی به اطلاعاتی باشید، دسترسی کاری مطلوب و مفید محسوب می شود که به تصمیم گیرهای شما کمک می کند. یا اگر اطلاعات منسوخ یا قدیمی باید تخریب شود تا افراد تصمیم گیرنده را به اشتباه نیندازد تخریب کاری مفید و مطلوب است. ولی هنگامی که واژه غیرمجاز را در مقابل هر کدام از این کارها قرار می دهیم، آن کاری نامطلوب و مضر به شمار می رود.

با همین تعبیر، اگر جلوی دسترسی افراد مجاز به اطلاعات مرتبط با آنها را گرفته باشیم، در واقع کاری نامطلوب انجام داده ایم و تاثیر نامطلوبی بر تصمیمات کاری و زندگی آنها گذاشته ایم. بنابر آنچه تا اینجا گفته شد، می توان فهمید اولین کارهایی که در حوزه امنیت اطلاعات باید انجام دهیم به ترتیب اولویت عبارتند از:

- شناسایی اطلاعات مورد نظر
 - شناسایی کاربرد اطلاعات شناسایی شده
 - تعیین کارهای مجاز و غیرمجاز روی آن اطلاعات با توجه به کاربردهای شناسایی شده
- حال که شناخت ما از اطلاعات و کاربرد آن و کارهای مجاز و غیرمجاز کامل شد، به ابتدای تعریف بالا دوباره نگاه می کنیم .
- امنیت اطلاعات یعنی حفاظت اطلاعات در برابر کارهای غیر مجاز بر روی آن اطلاعات. پس باید روشهایی برای پیشگیری و جلوگیری از انجام کارهای غیرمجاز تعیین کرده و همچنین شیوه هایی مشخص کنیم که اگر برخی کارهای غیرمجاز انجام شد، چگونه واکنش نشان دهیم.

مدل درستی، محرمانگی، در دسترس بودن

این مدل پذیرفته شده جهانی برای تشریح مفاهیم پایه ای امنیت اطلاعات است. این مدل بر سه اصل استوار است:

درستی: یعنی جلوگیری از تغییرات نامطلوب در اطلاعات و یا به صورت اتفاقی یا عمدی

محرمانگی: یعنی جلوگیری از لو رفتن اطلاعات به افراد نامرتبط، توسط افراد مجاز یا غیرمجاز، به صورت اتفاقی یا عمدی

در دسترس بودن: یعنی جلوگیری از قطع خدمات یا تخریب دارایی‌ها، به صورت اتفاقی یا عمدی

این مدل تمام جوانب تعریف بالا را در مورد امنیت اطلاعات پوشش می‌دهد.

فصل ششم

آشنایی با امنیت دیجیتال

امنیت دیجیتال و حقوق بشر

اینترنت روش‌های جدید بیهوشی برای برقراری ارتباط و دسترسی به اطلاعات ارائه کرده است، و امروزه بیش از همیشه انسان‌ها با هم در ارتباط هستند. هر بار که از اینترنت استفاده می‌کنیم، چه برای نصب یک اپ، چه برای فرستادن ایمیل یا گذاشتن مطلب و عکسی در رسانه‌های جمعی، همچنین در حال انتقال اطلاعاتی درباره‌ی خود هستیم. ایمیل، اس‌ام‌اس و تماس‌های ما ممکن است بی‌خطر به نظر برسند، اما وقتی این قسمت‌های کوچک زندگی ما جمع می‌شوند و کنار هم قرار می‌گیرند، می‌توان از آنها استفاده کرد تا تصویر دقیقی از هویت ما را شکل داد: عقاید، علایق، موقعیت مکانی، مسیر تردد، گروه‌ها و...

با افزایش استفاده از اینترنت، فعالیت‌هایی از قبیل گوش دادن به تماس‌های خصوصی، دنبال کردن فعالیت‌های افراد، و مانیتور کردن ارتباطات گروه‌ها، می‌تواند از طریق استفاده از فناوری‌های الکترونیکی نظارت و کنترل به راحتی و در حجم بالاتر انجام شود.

اگرچه ممکن است برخی افراد درک عمیقی از نحوه عملکرد فناوری داشته باشند، اما ممکن است این افراد درک عمیقی از حقوق بشر نداشته باشند. یا بالعکس افرادی که درک عمیقی از حقوق بشر دارند ممکن است ندانند تا چه حد و چگونه فناوری می‌تواند بر آنها تأثیر بگذارد. حقوق بشر همه‌ی ما در جهان دیجیتال با خطرات واقعی روبرو است، و ضرورت دارد که همه‌ی افراد با یادگیری و دستیابی به ابزار و راهکارهایی برای تقویت امنیت دیجیتال و دفاع از خود در برابر انواع جدید تهدیدات، خود را آماده سازند.

پرداختن به امنیت دیجیتال از نظر حقوق بشر کمک می‌کند تا درک کنیم چگونه امنیت دیجیتال بر همه تأثیر می‌گذارد و یک نگرانی شخصی نیست بلکه یک نگرانی جمعی برای تمامی انسانهاست. متأسفانه، باورهای غلط رایج بسیاری در مورد امنیت دیجیتال وجود دارد. برای مثال، برخی فکر می‌کنند که اگر در دنیای مجازی محتاطانه رفتار کنند، این نشانگر این است که دارند کار غیر قانونی یا اخلاقی انجام می‌دهند. و برخی فکر می‌کنند که باید از حق حریم خصوصی خود بگذرند تا بتوانند شهروند خوبی در دنیای مجازی باشند. در هر حال کسانی که این نگاه را دارند از اهمیت حقوق بشر در تمامی ارتباطات چشم‌پوشی می‌کنند. جملات آشنایی مانند "من چیزی برای پنهان کردن ندارم" مخرب هستند و حق حریم خصوصی انسان‌ها را نادیده می‌گیرند و به طور غیر مستقیم ما را دعوت می‌کنند که از حق خود گذشته و سعی بر القا این مطلب دارند کسانی که به امنیت دیجیتال و حریم خصوصی خود احترام می‌گذارند حتماً کاری خلاف اخلاق یا قانون دارند انجام می‌دهند.

به همین دلیل است که امنیت دیجیتال و اهمیت به آن، اساساً در مورد مطالبه حقوق انسانی ما است. حقوق بشر حافظ امنیت جمعی و فردی ست، و هنگامی که ما حقوق خود را مطالبه می کنیم، در واقع از خود و جامعه مان محافظت می کنیم. حفاظت از حریم شخصی خود، بیش از هر چیز پافشاری بر آن است که حقوق انسانی ما ارزشمند بوده و باید محترم شمرده شوند. دولت هایی که با استفاده از فناوری های دیجیتال بر جامعه یا بخش هایی از آن نظارت گسترده دارند، در حال نقض حقوق افراد آن جامعه هستند. اهمیت دادن به امنیت دیجیتال در واقع مطالبه حقوق بشر بوده و این وظیفه ماست که حقوق خود را مطالبه کنیم.

حتی اگر شخصا احساس خطر نمی کنید، در نظر بگیرید که اقدامات شما می تواند از دیگران پشتیبانی کند. هنگامی که شما حقوق خود را مطالبه کرده و از خود محافظت می کنید، در حقیقت انجام این کار را برای همگان تسهیل می کنید. وقتی همه ما برای دفاع از حقوق بشر ایستادگی کرده و از کرامت انسان دفاع می کنیم، پیام محکمی می فرستیم برای هر کسی که امکان دارد حقوق انسانی را نقض کند.

پنج حوزه امنیت دیجیتال

امنیت دیجیتال را در پنج حوزه ی مختلف که هر کدام به جنبه های مختلف امنیت دیجیتال می پردازند تقسیم کردیم. اهمیت همه ی حوزه ها مساویست و باید در همه ی این جوانب دانش خود را افزایش دهیم و احتیاط کنیم.

۱. **ابزارهای دیجیتال:** برنامه های نرم افزاری بسیاری وجود دارد که بر امنیت آنلاین شما تأثیر می گذارد. برخی از آنها بسیار مفید هستند و نصب آنها کمک به حفاظت اطلاعات شما می کند. برخی دیگر اما می توانند شما را در معرض آسیب قرار دهند و باید محدود یا غیرفعال باشند. به طور کلی نیازی نیست که از همه ی این نرم افزارها دوری کنید، اما در مورد نرم افزاری که قصد استفاده از آن را دارید تحقیق کنید و اگر نیاز هست دسترسی آن را به اطلاعاتتان محدود کنید.

۲. **ارتباطات دیجیتال:** فناوریهای جدید ارتباط دیجیتالی را در مسافت های گسترده با عزیزان ، خانواده ها و دوستان ما امکان پذیر می سازند و ما شاید خصوصی ترین افکار، ایده ها و احساسات خود را با آنها در میان بگذاریم و حتی، ارتباطات دیجیتال ما ممکن است شامل داده های حساس مانند حساب های بانکی و سوابق بیماری های ما باشد. باید در نظر داشت که اگر این ارتباطات رمزگذاری نشده یا با احتیاط اداره نشوند، به راحتی می توان آنها را رهگیری کرد.

۳. **فضاهای دیجیتال:** فضاهای دیجیتالی به هر دو فضای آنلاین (مانند یک بستر رسانه اجتماعی) و فضاهای آفلاین با زیرساختهای

دیجیتال (مانند اتاقی با Wi-fi) اطلاق می شود. برخی از محیط ها و زیرساخت ها از سایرین قابل اطمینان تر هستند. دانستن اختلاف

فضاهای امن و ناامن و عمل براساس آن برای امنیت ما بسیار مهم است.

۴. **عادات دیجیتال:** در حالی که ابزارهای دیجیتالی برای محافظت بیشتر می توانند یک بار نصب یا غیرفعال شوند، برخی از اقدامات

امنیتی دیجیتال برای محافظت از خود باید به طور مکرر انجام شود. اگر به طور مرتب رفتارهای پیشگیرانه را انجام دهید، عادات صحیح

دیجیتال می تواند امنیت شما را به طور مداوم تقویت کند.

۵. **احتیاط در دنیای دیجیتال:** در دنیای پرشتاب آنلاین، با محتوای بسیار که برای جلب توجه مخاطب تلاش می کنند، بسیاری از

افراد وقت نمی گذارند تا خطرات و تهدیدهای احتمالی را که در معرض آن قرار دارند، تجزیه و تحلیل کنند. برای حفاظت از خود باید

دقت بیشتری کنید؛ به ویژه در ارزیابی اینکه چه کسی و چرا با شما ارتباط برقرار کرده است. این به این معنا نیست که مدام در شک و

بد بینی باشید، ولی در جایی که شک لازم هست باید مشکوک بود و احتیاط کرد.

انواع داده ها

داده ها صرفاً اطلاعاتی هستند که جمع آوری، اندازه گیری و پردازش می شوند. به عنوان مثال، مصاحبه فرآیند بدست آوردن داده ها

از شخص است که مصاحبه می شود و یک دانش آموز با پرسیدن پرسشی از معلم، داده ای را جمع آوری می کند.

داده های دیجیتالی اطلاعاتی هستند که توسط یک کامپیوتر پردازش یا ذخیره می شوند. تمام داده ها مثل عکس و فیلم و متن و غیره

در کامپیوتر به زبان صفر و یک ذخیره می شوند و از آنجا که همه ی کامپیوتر ها از زبان صفر و یک برای ذخیره کردن و پردازش داده

ها استفاده میکنند، به راحتی می توان داده ها را از یک کامپیوتر به کامپیوتر دیگر انتقال داد. هرگونه ارتباط با دستگاه کامپیوتری داده

ی دیجیتالی تولید می کند. هر لمس گوشی، هر کلیک، هر خرید آنلاین، هر ایمیل، و هر پست دیجیتال تبدیل به داده ی دیجیتالی می

شود. حتی وقتی که در حال استفاده از دستگاه های خود نیستید امکان دارد آنها در حال جمع آوری و ذخیره ی داده باشند، مثلاً مسیر

رفت و آمد، تاریخچه ی Wi-fi هایی که وصل شدید و غیره.

فرا داده یا متادیتا نوع خاصی از اطلاعات است که جزییات یک داده ی دیگر را شرح می کند. به عنوان مثال، وقتی با تلفن خود عکس می گیرید، شما داده ی تصویری ایجاد می کنید، که خود عکس است. اما شما در مورد آن عکس فرا داده نیز ایجاد می کنید: زمان گرفتن عکس، مکانی که عکس گرفته شده، دستگاهی که عکس را گرفته و موارد دیگر. از طریق فرا داده هایی که تولید می کنیم اطلاعات زیادی در مورد فرد می شود به دست آورد و با حفاظت از داده های دیجیتالی خود امکان دسترسی به فرا داده ها را کمتر می کنیم. دسترسی به مقدار زیادی از فرا داده شخصی می تواند تصویری دقیق از شبکه اجتماعی، علایق، عقاید و... ترسیم کند.

رمز گذاری داده ها یا اینکریپشن (Encryption)

رمز گذاری داده ها استراتژی است که باعث می شود ما در مقابل حملات به حریم خصوصی مان کمتر آسیب پذیرتر باشیم. این کار همچنین به ما در ایمن تر کردن اطلاعات و ارتباطات آنلاینمان نیز کمک می کند. رمز گذاری داده ها یا اینکریپشن یک اصطلاح فنی است که برای توصیف نحوه برقراری ارتباط از طریق پیام ها، ایمیل، تماس های تلفنی و تماس های ویدیویی استفاده می شود. رمز گذاری داده ها دستکاری ریاضی اطلاعات است، به طوری که داده ها فقط برای شخص یا افراد در نظر گرفته شده قابل خواندن می شوند.

رمز گذاری سرتاسری (End-to-end encryption) اطمینان می دهد که ارتباطات ارسال شده بین فرستنده و گیرنده نمی تواند توسط فرد یا ارائه دهنده خدمات واسطه رمزگشایی و خوانده شود. هنگامی که رمزنگاری سرتاسری استفاده می شود، دستگاه واسطه ای یا ارائه دهنده خدمات که دسترسی به ارتباطات الکترونیکی شما دارد یا هر نهاد دیگری که سعی در دسترسی به ارتباطات شما دارد، قادر به خواندن داده های شما نخواهد بود.

برخی از رایج ترین تهدیدهای امنیت دیجیتال و راه مقابله با آنها

بدافزار

بدافزار (Malware) برنامه های کامپیوتری هستند که کارهای ناخواسته، خطرناکو تهاجمی روی دستگاه شما انجام می دهند. انواع بسیار زیاد و گوناگونی از بدافزارها وجود دارد؛ از جمله ویروس ها، نرم افزارهای جاسوسی، تروجان ها، کرم ها، ابزارهای تبلیغاتی و اسپم ها. آنها برای کمک به طراح یا توزیع کننده بدافزار طراحی شده اند و نه برای کاربر و دستگاهی که به بدافزار آلوده شده است. از بدافزارها برای سرقت اطلاعات شخصی، یا دسترسی به کلمه های عبور، یا حتی ضبط از وب کم یا میکروفون استفاده میشود. اکثر بدافزارها برای مقاصد مجرمانه مورد استفاده قرار می گیرند، اما همچنین به ابزاری متداول تبدیل شده اند که توسط برخی دولت ها به منظور جاسوسی و اقدامات تبلیغاتی علیه مدافعان حقوق بشر، روزنامه نگاران و سایر گروهها مورد استفاده قرار می گیرند.

آنتی ویروسها به طور مرتب به روز می شوند و ما را در مقابل خطراتی بیش از ویروس ها محافظت می کنند. برنامه های آنتی ویروس مناسب می توانند متداول ترین انواع بدافزارها را شناسایی و پیشگیری کنند. با این حال، آنها برای محافظت در برابر حملات بدافزاری هدفمند طراحی نشده اند. برای جلوگیری از این نوع بد افزارها باید مراقب تلاش های فیشینگ باشید.

فیشینگ

حملات فیشینگ (Phishing) به این معنی است که فردی با هدف فریب شما و یا سرقت اطلاعات شخصی، پسوندها و یا اطلاعات بانکی و مهم، اقدام به جعل یک وبسایت معتبر، آدرس ایمیل و یا هویت یکی از آشنایان شما در قالب یک اکانت در اپلیکیشن های ارتباطی کند.

جعل آدرس الکترونیکی و کپی دقیق گرافیک شبکه های اجتماعی، سایت های پرداخت آنلاین و بانک ها معمولاً به عنوان ابزار و روشی برای این نوع حملات سایبری استفاده می شود. یعنی مثلاً ظاهر سایت معتبری مثل فیس بوک را با گرافیک مشابه عیناً جعل می کنند و شما با ورود به

سایت طعمه، به فرض اصل بودن سایت، اطلاعات اکانت فیس بوک تان (مثل نام کاربری و رمز عبور) را وارد می‌کنید. در واقع شما این اطلاعات را به طور مستقیم در اختیار سارق مجازی قرار می‌دهید.

شما ممکن است از طریق یک آدرس تبلیغاتی، دریافت ایمیل در حساب شخصی و یا پیام یک حساب کاربری در اپلیکیشن‌های ارتباطی به این صفحات قلابی راهنمایی شوید. ممکن است به خاطر ظاهر شبیه‌سازی شده با سایت اصلی، در وهله‌ی اول متوجه جعلی بودن سایت نشوید. قبل از ورود هر نوع اطلاعات شخصی حتماً به آدرس الکترونیکی سایت توجه کنید. گاهی تنها با تغییر یک حرف در ترکیب آدرس سایت اصلی، سارقین ممکن است شما را به اشتباه بیاندازند.

سایت اصلی:

www.Facebook.com

سایت جعلی:

www.Faceboak.com

از طرفی باید دقت داشته باشید که آدرس سایت های امن با HTTPS شروع می‌شود. وجود حرف S در انتهای HTTPS نشان‌دهنده‌ی برقرار بودن ارتباط امن بین شما و سایت مورد نظر است. همچنین در این مواقع اگر خوب دقت کنید تصویر یک قفل کوچک را نیز در نوار آدرس یا در گوشه‌ی سمت راست و پایین صفحه‌ی مرورگرتان خواهید دید.

آنتی ویروس

همانطور که پیشتر گفتیم می‌توانید با نصب آنتی ویروس از برخی حملات معمول در امان بمانید. آنتی ویروس‌ها این قابلیت را دارند که قبل از دانلود فایل‌های ارسال شده به شما، آن‌ها را واریسی کنند و در صورت وجود بدافزارها در این فایل‌ها هشدار دهند. آن‌ها همین‌طور می‌توانند به عنوان یک دیوار مطمئن از شما در برابر حملات فیشینگ محافظت کنند و در مورد جعلی بودن آدرس سایت‌ها شما را مطلع کنند.

باید به خاطر داشته باشید که آنتی ویروس‌ها و نرم افزارهای موجود در دستگاه خود را به صورت دائم با آخرین نسخه‌ی ارائه شده توسط کمپانی به روز کنید. این امر از این جهت اهمیت دارد که هر روز بدافزارهای جدیدی تولید می‌شوند و شرکت‌های معتبر نرم افزاری برای حفظ امنیت مشتریان خود در نسخه‌های جدید، محصولاتشان را در مقابل این بدافزارها به روز و یا به عبارت ساده‌تر، واکسینه می‌کنند.

همین‌طور باید توجه داشته باشید که اپلیکیشن‌ها، نرم افزارها و همه‌ی برنامه‌هایی را که روی دستگاه خود نصب می‌کنید، حتماً از سایت‌های معتبر دانلود کنید. برای مثال برای اپلیکیشن‌های مربوط به تلفن‌های همراه هوشمند به آدرس الکترونیکی رسمی تولید کننده مراجعه کنید و با توجه به فرمت پشتیبانی گوشی اندروید یا آی.او.اس اپلیکیشن مورد نظر را دانلود کنید. مطمئن و امن‌ترین راه برای انتخاب و نصب اپلیکیشن‌ها، مراجعه به اپل استور یا گوگل پلی است.

اضافه کردن هر نرم افزار نا امن و یا دانلود از هر سایت غیر معتبر، یعنی نصب یک ابزار جاسوسی در گوشی تلفن همراه و یا دستگاه‌های الکترونیک هوشمندتان. این به معنی زمینه‌سازی برای سرقت اطلاعات خصوصی شماست.

پس از فیلتر تلگرام در ایران، اپلیکیشن‌های متعددی به عنوان جایگزین معرفی شدند؛ نرم‌افزارهایی که یا تولید داخل بودند و یا شرکت‌های تولید کننده‌ی آن‌ها در خارج از ایران قابل تایید متخصصین نبودند.

قبل از دانلود نرم افزارها و اپلیکیشن‌های جدید حتماً در مورد آن‌ها تحقیق کنید و از اعتبار و امنیت آن‌ها مطمئن شوید.

در نتیجه باید به خاطر بسپاریم:

۱. نصب آنتی ویروس برای حفظ امنیت و اطلاعات خصوصی ما ضروری است

۲. آنتی ویروس و نرم افزارهایمان را به روز کنیم

۳. نرم‌افزارهای خود را از سایت‌های معتبر دانلود کنیم

۴. از نصب نرم‌افزارهای ناامن روی دستگاه خود اجتناب کنیم

ویژگی‌های وی.پی.ان و فیلترشکن‌های امن

با توجه فیلترینگ گسترده در ایران، بسیاری از شهروندان به خاطر دسترسی به سایت‌های مختلف در فضای مجازی، از فیلترشکن‌ها و وی.پی.ان‌ها استفاده می‌کنند. اما باید بدانید که ممکن است همین ابزارهای دور زدن فیلتر، ابزار جاسوسی و سرقت و ذخیره‌ی اطلاعات خصوصی و عامل به خطر افتادن امنیت شما باشد.

برای انتخاب وی.پی.ان و فیلترشکن امن باید مانند هر نرم‌افزار دیگری دقت کنیم که به سایت‌های معتبر مراجعه کنیم. توجه داشته باشید که به هیچ وجه نباید به ابزارهای عبور از فیلتر که به صورت رسمی در داخل ایران تولید و به فروش می‌رسند اطمینان کرد.

عادات دیجیتالی امن

اهمیت پسورد

در حال حاضر با چه وسیله ای مشغول خواندن این متن هستید؟ گوشی موبایل؟ تبلت؟ لپ تاپ؟ کامپیوتر شخصی؟ آیا بر روی همین وسیله پسورد قرار داده‌اید؟ آنتی ویروس نصب کرده‌اید؟ آیا از وی پی ان استفاده می‌کنید؟

شاید تصور کنید که ضرورتی ندارد بر روی دستگاهی که دائم از آن استفاده می‌کنید، رمز عبور بذارید. ولی باید به این نکته توجه کنید که همه‌ی ما یک سری اطلاعات خصوصی روی وسایل الکترونیک هوشمندمان داریم که حفاظت از آن‌ها در برابر دیگران، تامین کننده‌ی امنیت ماست. عکس‌ها و فیلم‌های خصوصی و خانوادگی، فایل‌های حاوی اطلاعات مهم، اطلاعات حساب‌های بانکی، ایمیل‌های شخصی و کاری و حتی متن گفتگوهای خصوصی‌مان با دیگران از جمله این موارد هستند.

تصور کنید تلفن همراهتان را در تاکسی یا رستوران جا بگذارید، کیف لپ تاپت تان در خیابان به سرقت برود و یا افراد آشنا و غریبه که بعضاً گاهی به محل زندگی شما رفت و آمد دارند، از سر کنجکاوی و یا به هر قصدی، به سراغ دسکتاپ شما بروند. در نتیجه قرار دادن رمز عبور روی

دستگاه‌های شخصی‌تان امری ضروری است؛ رمزی که تنها فقط شما از آن مطلع هستید و آن را به خاطر سپردید. از دیگر نکات ضروری، این است که رمز عبورتان را هرگز با کسی، حتی اعضای خانواده‌تان، در میان نگذارید. تصور کنید فرزند و یا حتی یک بزرگسال -مثلاً خواهر شما-، سهواً رمز عبورتان را جایی یادداشت کند که در اختیار و اطلاع دیگران قرار گیرد. ممکن است یک بی‌مبالاتی شبیه به این باعث شود افراد بیش‌تری از رمز عبورتان مطلع شوند.

از طرفی باید سعی کنید از انتخاب رمزهای ساده و قابل حدس برای دستگاه‌های الکترونیک هوشمندتان خودداری کنید. البته این نکته‌ی مهم در مورد انتخاب رمز عبور همیشه قابل تأکید است. برای انتخاب پسوردهای ایمیل و یا اپلیکیشن‌های ارتباطی نیز باید سعی کنیم رمزهای قوی و پیچیده انتخاب کنیم. رمزهای قوی و پیچیده عباراتی هستند که حتماً شامل ترکیبی از حروف کوچک، حروف بزرگ، اعداد و نشانه‌ها هستند. طبعاً نام و یا تاریخ تولد شما و یا اعضای خانواده‌تان نمی‌تواند انتخاب درستی برای رمزگذاری دستگاه شما باشد.

استفاده از حروف بزرگ و کوچک در کنار هم و به صورت غیر مرتب، مانند: My naME is Not MR. TaRantiNo

استفاده‌ی غیر ترتیبی از اعداد و حروف، مانند: a11 w0Rk 4nD N0 p14Y که همان all work and no play هست.

استفاده از برخی نمادهای خاص و ترکیب آن‌ها با حروف و اعداد، مانند: c@t(h1M1ntherTy-4 که همان catch him in thirty four هست

استفاده از زبان‌های مختلف، مانند: Esme M@n iSn't raH@

استفاده از صفحه‌کلید انگلیسی و نوشتن فارسی: وقتی می‌خواهید بنویسید «تابستان داغ بود» روی صفحه کلید می‌زنید «jhfsjhke nh y»
«fmn»

مورد دیگر این که باید رمزهای عبورتان را به صورت دوره ای تغییر دهید. یعنی بعد از مدتی -مثلاً دو ماه-، رمزهایتان را عوض کنید. همین‌طور به خاطر داشته باشید که از هیچ رمز عبوری نباید دوباره استفاده کنید. سعی کنید هر بار برای تعویض پسورد خود، یک عبارت جدید را به عنوان رمز عبور انتخاب کنید و برای هر دستگاه، ایمیل و یا اپلیکیشن ارتباطی نیز یک رمز عبور جداگانه داشته باشید. مثلاً رمز عبوری را که برای

ایمیلتان در نظر می‌گیرید، برای واتساپ و سیگنالان استفاده نکنید. یا مثلاً از پسوردی که دو سال قبل برای ایمیلتان استفاده می‌کردید، برای هیچ‌کدام از حساب‌های کاربری کنونی‌تان استفاده نکنید.

پس به طور خلاصه این نکات را باید به خاطر داشته باشیم:

- حتماً برای دستگاه‌های الکترونیکی هوشمندمان رمز عبور بگذاریم
- رمز عبورمان را با هیچ‌کسی -حتی اعضای خانواده- به اشتراک نگذاریم
- رمز عبور را در محلی که دیگران به آن دسترسی دارند، یادداشت نکنیم
- از رمزهای عبور پیچیده و طولانی (بیش از ۱۰ کاراکتر) استفاده کنیم
- رمزهای عبور خود را به صورت دوره‌ای تغییر دهیم
- از هیچ رمز عبوری بیش از یک بار استفاده نکنیم

پسورد دو مرحله‌ای

مواردی که در مورد انتخاب پسورد مناسب گفته شد، لازم است، اما کافی نیست. سرقت رمز عبور ایمیل یا سایر نرم افزارهای ارتباطی که از آنها استفاده می‌کنیم، حتی با در نظر گرفتن تمامی این موارد نیز ممکن است. با استفاده از ابزار تایید دومرحله‌ای رمز عبور، می‌توانیم امنیت حساب‌های کاربری‌مان را بالاتر ببریم.

شرکت‌های ارائه دهنده خدمات پست الکترونیکی و یا نرم‌افزارهای ارتباطی، برای بالا بردن امنیت مشتریان خود، راهکارهایی را ارائه داده‌اند که شما می‌توانید با استفاده از آنها تا حد زیادی از به سرقت رفتن پسوردهای حساب‌های کاربری‌تان جلوگیری کنید. با استفاده از این ابزارها، بعد از وارد کردن شناسه‌ی کاربری و رمز عبور، سایت یا اپلیکیشن مورد نظر از فردی که سعی دارد وارد اکانت شما شود، می‌خواهد که دوباره و به روشی دیگر ثابت کند که صاحب واقعی اکانت است. شرکت‌های مختلف از روش‌های متفاوتی استفاده می‌کنند. برای تایید دو مرحله‌ای ورود به اکانت، معمولاً از شما یک شماره تلفن و یا ایمیل پشتیبان خواسته می‌شود تا بعد از وارد کردن شناسه و رمز عبورتان، یک کد و یا عبارت رمز گذاری شده

برای شما ارسال شود. شخصی که قصد دارد به اکانت شما وارد شود، باید به شماره تلفن و یا ایمیل پشتیبان شما نیز دسترسی داشته باشد تا بتواند رمز تصادفی ارسالی را دریافت و وارد کند. پس علاوه بر دانستن شناسه‌ی عبور و پسورد، وارد کردن کد تصادفی ارسالی برای تایید هویت صاحب اصلی اکانت ضروری است و این باعث می‌شود امنیت اکانت شما بهتر تامین شود.

در این جا روش استفاده از ابزار تایید هویت دو مرحله‌ای در یکی از سایت‌های طرفدار ارایه دهنده خدمات پست الکترونیکی را به صورت مختصر توضیح می‌دهیم. احتمالاً شما از خدمات پست الکترونیک شرکت گوگل -جی میل- استفاده می‌کنید. جی میل یکی از امن‌ترین خدمات پست الکترونیکی را برای مشتریان فراهم کرده است. شما می‌توانید با استفاده از این توضیحات، تایید دو مرحله‌ای حساب جی میل خود را فعال کنید:

۱. اکانت جی میل خود را باز کنید

۲. بالا، سمت راست صفحه، بر روی دایره‌ی مربوط به تصویر اکانت کاربری‌تان، کلیک کنید

۳. بر روی عبارت **Manage Your Google Account** بروید

۴. بر روی قسمت **Privacy and Personalization** کلیک کنید

۵. بر روی **Security** در قسمت چپ تصویر کلیک کنید

۶. در قسمت **Signing in to Google** بخش **2 step verification** را فعال کنید

۷. بر روی **Add phone** کلیک کنید

۸. شماره تلفن همراهمان را وارد کنید

بعد از طی این مراحل، یک کد رمزگذاری شده به شماره تلفن شما ارسال می‌شود. با وارد کردن کد در داخل کادر، تلفن شما تایید می‌شود. این پروسه هر بار برای ورود به اکانت جی میل شما تکرار می‌شود.

اهمیت عدم نگهداری و پاک کردن فایل‌ها و پیام‌های حساس از روی دستگاه‌های الکترونیکی هوشمند

انتخاب پسورد مناسب برای دستگاه‌های الکترونیک، امر مهمی است، ولی اگر می‌خواهید مطمئن باشید که اطلاعات حساس و شخصی شما از دسترس دیگران محفوظ می‌ماند، سعی کنید مکاتبات، ایمیل‌ها، فایل‌ها، عکس‌ها و فیلم‌های محرمانه و قابل حذف خود را بعد از رویت، بلافاصله از حافظه دستگاه و یا اپلیکشن‌های ارتباطی خود پاک کنید.

تنها در این صورت می‌توانید مطمئن باشید که در برابر حملات فیشینگ و بدافزارها در آینده کم‌تر آسیب پذیر هستید.

جمع بندی

توجه به امنیت دیجیتال و حفاظت از اطلاعات شخصی در فضای مجازی برای همه‌ی افراد، در هر جایگاه و شغلی و جدا از این‌که فعالیت مدنی-اجتماعی خاصی انجام می‌دهند یا خیر، ضروری است؛ چرا که باید در نظر داشت که همه‌ی بدافزارها و هکرها افراد خاصی را هدف قرار نمی‌دهند. قرار دادن پسورد بر روی دستگاه‌های الکترونیکی هوشمند، صرفاً اولین مرحله در حفظ امنیت دیجیتال است. مراحل بعدی نیز، آن‌چنان که توضیح داده شد، مراحل دشواری نیستند و باید تک‌تک آن‌ها را در نظر گرفت.

در آخر این‌که توصیه می‌شود تا حد امکان از استفاده از اینترنت وای‌فای مکان‌های عمومی اجتناب کنید. استفاده از خدمات وای‌فای عمومی و رایگان گرچه گاهی اجتناب ناپذیر است، ولی ممکن است به سرقت رفتن اطلاعات روی دستگاه هوشمند شما منجر شود. علت آن هم این است که ارائه‌دهندگان اینترنت رایگان به راحتی می‌توانند از طریق بدافزارها به دستگاه شما نفوذ کنند و اطلاعات شما را به سرقت ببرند.

منابع :

- مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران، خودآموز مستندسازی نقض حقوق بشر و گزارش نویسی به زبان ساده
- مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران، گزارشگری و امنیت دیجیتال
- کمیساریای عالی حقوق بشر در سازمان ملل متحد، اصول اساسی دیده بان بر حقوق بشر، فصل دوم
- کمیساریای عالی حقوق بشر در سازمان ملل متحد، مجموعه های آموزش حرفه ای شماره ۷، کتابچه راهنمای نظارت بر حقوق بشر
- علیزاده ج.، حقوق بشر نه کلامی بیش و نه کم
- قضایی ا.، عقل محض و حقوق بشر
- رفیعی ک.، کالبد شکافی حقوق بشر

ISBN: 978-1-7332858-4-1

مبانی مدافع حقوق بشر
انتشارات مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران
© تمامی حقوق محفوظ است - ۲۰۲۰

FOUNDATIONS OF HUMAN RIGHTS DEFENSE